

ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΛΥΓΟΥΡΙΟΥ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Α' τετράμηνο Σχ. Έτους 2018-2019

Α' Λυκείου

Συμμετέχοντες Μαθητές:

Σοφία Γεώργα, Βασιλική Γκίκα, Ελένη Δημογέροντα,
Ευαγγελία Ζέρβα, Κατερίνα Καλούδη, Δήμητρα Κόλλια,
Ανδριανός Κωστάκης, Ελένη Μπέκα, Γεωργία Μπινιάρη, Έυη
Νάνη, Κέλλυ Οψιμούλη, Ελεάννα Παγίδα, Δήμητρα
Πετρή, Άννα-Μαρία Σακελαρίου, Παρασκευή Ταμπουρατζή,
Παναγιώτα Φελιμέγκα

ΘΕΜΑ:

Εφηβεία και φιλία

Συντονίστρια Καθηγήτρια: Εύη Φίλη

Περιεχόμενα

ΦΙΛΙΑ ΣΤΗΝ ΕΦΗΒΕΙΑ.....	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	4
Η πραγματική φιλία έχει αυτά τα 11 χαρακτηριστικά	4
ΕΙΔΗ ΦΙΛΙΑΣ:	6
Η ΦΙΛΙΑ ΣΤΗΝ ΕΦΗΒΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ.....	6
ΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΙΑΣ	7
ΦΙΛΙΑ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΕΠΟΧΕΣ	9
Η Φιλία των καιρών των ομηρικών επών.....	9
Η αξία της φιλίας στην αρχαία Ελλάδα	13
ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΦΙΛΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ.....	14
ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ	15
ΑΡΧΑΙΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	15
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ	21
Cocking & Kennett :	27
Πυθαγόρας	28
ΚΟΜΦΟΥΚΙΟΣ	28
ΜΑΝΤΙΣΟΝ & ΤΖΕΦΕΡΣΟΝ	29
FRANCIS BACON	29
ΠΛΑΤΩΝΑΣ	29
Jean-Pierre Vernant	29
Elizabeth Telfer	30
Αποφθέγματα για τη φιλία.....	30
Μαντινάδες για τη φιλία	32
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΦΙΛΙΑ!!.....	36
ΠΟΙΗΜΑΤΑ	37
ΒΙΝΤΕΟ.....	39

ΤΑΙΝΙΕΣ.....	39
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	41
Πηγές.....	42

ΦΙΛΙΑ ΣΤΗΝ ΕΦΗΒΕΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είμαστε μαθητές της Α' τάξης Γενικού Λυκείου Λυγουριού και έχουμε αναλάβει να σας παρουσιάσουμε την ερευνητική μας εργασία σχετικά με την φιλία. Στην εργασία μας περιέχεται ο ορισμός της φιλίας διάφορα γνωμικά ποιήματα και διάφορα βίντεο και ταινίες.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η φιλία υπήρχε από τα αρχαία χρόνια και ήταν πολύ σημαντική για τους ανθρώπους.

Πόσο σημαντική είναι άραγε η φιλία για τον σύγχρονο άνθρωπο; Μας είναι πραγματικά τόσο απαραίτητη;

Μα και βέβαια μας είναι απαραίτητη. Ένας φίλος μας στηρίζει, μας βοηθάει και μοιράζεται μαζί μας κάθε ευχάριστη και δυσάρεστη στιγμή. Αρκεί βέβαια να είμαστε κι εμείς σωστοί απέναντί του. Πρέπει να μην τον πιέζουμε ούτε να τον αναγκάζουμε να κάνει κάτι που δεν θέλει. Επίσης να κρατάμε κρυφά τα μυστικά που μας εμπιστεύεται και να βάζουμε το φίλο μας πρώτο απ' τον εαυτό μας. Να περνάμε αρκετό χρόνο μαζί του - χωρίς όμως να γινόμαστε κουραστικοί - κάνοντας ενδιαφέροντα πράγματα που αρέσουν και στους δυο.

Η πραγματική φιλία έχει αυτά τα 11 χαρακτηριστικά

1. Πιέζουν να αποδεχτούμε τον εαυτό μας

Πολλές φορές κάνουμε το λάθος να κρίνουμε πολύ σκληρά και αρνητικά τον εαυτό μας. Όταν έρχεται εκείνη η ώρα, οι φίλοι μας είναι εκείνοι που μας είναι έτοιμοι να μας «ανεβάσουν» όταν είμαστε πεσμένοι. Οι άνθρωποι νιώθουν καλύτερα όταν έχουν κοντά τους ανθρώπους που τους στηρίζουν και τους ενθαρρύνουν.

2. Λένε πότε κάνουμε λάθος

Όλοι κάνουμε λάθη, και όταν φτάνει εκείνη η στιγμή οι αληθινοί φίλοι είναι αυτοί που πρώτοι θα το εντοπίσουν και με καλοπροαίρετο τρόπο θα μας το πουν. Μαζί με τα θετικά που κάνουμε, είναι έτοιμοι να μιλήσουν και για τα αρνητικά αλλά να μας στηρίξουν και στα δύο. Σε μία επιφανειακή σχέση, κανείς δεν πρόκειται να ασχοληθεί με αυτά που κάνετε λάθος, αλλά ο πραγματικός φίλος θα σας πει πάντοτε αυτό που έχει στο μυαλό του χωρίς περιστροφές.

3. Είναι παρόντες

Το μεγαλύτερο δώρο που μπορεί να προσφέρει ο φίλος είναι η προσοχή του και η παρουσία του. Ο αληθινός φίλος είναι εκείνος που θα βρεθεί κοντά σας όταν τον έχετε ανάγκη και θα βάλει το κινητό του στο αθόρυβο προκειμένου να ακούσει απερίσπαστος το πρόβλημά σας.

4. Ακούνε πραγματικά

Πόσες φορές έχετε προσπαθήσει να ανοίξετε σε συζήτηση με κάποιον και εκείνος καταφέρνει να γυρνάει πάντοτε το θέμα πίσω στον εαυτό του; Οι συζητήσεις με τους αληθινούς σας φίλους δεν είναι ποτέ μονόπλευρες. Ο ανοιχτός διάλογος με κάποιον δημιουργεί και πιο ισχυρό δεσμό μαζί του. Το μυστικό για μία ισορροπημένη συζήτηση είναι να δίνετε πάντοτε προσοχή σε αυτό που λέει το άτομο που βρίσκεται απέναντί σας και αν αναγνωρίζετε τα συναισθήματά του.

5. Μας στηρίζουν σε κάθε δυσκολία

Είναι εύκολο για κάποιον να μας στηρίζει στην επιτυχία, αλλά ο πραγματικός φίλος θα βρεθεί δίπλα μας και στα καλά και στα κακά, το πένθος, τη χαρά, τις αποτυχίες και όλα όσα συμβούν στην πορεία της ζωής μας. Είναι σημαντικό να έχει κανείς δίπλα του κάποιον που να τον γνωρίζει αρκετά καλά και τον εμπιστεύεται τόσο ώστε να του «επιτρέπει» να είναι κοντά του σε όλες τις στιγμές.

6. Μειώνουν τα επίπεδα του στρες

Οι φίλοι γνωρίζουν πότε τα επίπεδα του στρες στη ζωή μας είναι ιδιαίτερα αυξημένα και είναι έτοιμοι να επέμβουν και να μας βοηθήσουν είτε δίνοντας την πολύτιμη συμβουλή τους είτε απλά για να μας ηρεμήσουν με την παρουσία τους.

7. Μας κρατούν προσγειωμένους

Βρίσκονται πάντοτε κοντά για να γιορτάσουν οποιαδήποτε επιτυχία σας, αλλά δεν μας αφήνουν να ξεχάσουμε από που ερχόμαστε, ποιες είναι οι ρίζες μας. Εκείνη τη στιγμή που τα μυαλά μας ετοιμάζονται να πάρουν αέρα, ο αληθινός φίλος θα μας προσγειώσει στην πραγματικότητα και θα μας υπενθυμίσει ποιοι είμαστε. Άλλωστε, μας γνωρίζει καλύτερα από τον καθένα.

8. Μας προστατεύουν, ακόμα κι αν έρχονται σε δύσκολη θέση

Ας υποθέσουμε ότι είστε έξω και πίνετε ποτό με τους συναδέλφους σας, όταν βλέπετε μπροστά σας τον σύντροφο της φίλης σας να φλερτάρει με κάποια

άλλη. Μπορεί να είναι μία άβολη κατάσταση στην οποία δεν θελήσατε να βρεθείτε αλλά ο πραγματικός φίλος, όσο δύσκολο κι αν του είναι, θα κάνει την κίνηση και θα το πει. Η ειλικρίνεια δεν είναι πάντοτε η πιο εύκολη κίνηση αλλά είναι σημαντική για να χτιστεί μία σχέση.

9. Κάνουν τη φιλία προτεραιότητα

Οι ζωές των ανθρώπων εξελίσσονται. Γάμος, δουλειά, παιδιά έρχονται να εμπλουτίσουν την καθημερινότητα και ο χρόνος λιγοστεύει. Η αληθινή φιλία ξεπερνάει τέτοια εμπόδια και δεν αφήνει την έλλειψη χρόνου να την φθείρει. Είναι σημαντικό για τους φίλους να βρίσκουν χρόνο να λένε τα νέα τους, να προγραμματίζουν εξόδους και να έχουν τη σχέση τους ως προτεραιότητα.

10. Συγχωρούν

Όλοι οι άνθρωποι κάνουν λάθη, αλλά εάν η φιλία είναι πραγματικά δυνατή μπορεί να ξεπεράσει δυσκολίες και συγκρούσεις. Το σημαντικό είναι να βρίσκει κανείς το κουράγιο να προσεγγίσει τον άλλον αφού έχει κάνει κάτι λάθος και ταυτόχρονα να μπορεί να κατανοήσει και να συγχωρέσει.

11. Μας κάνουν να θέλουμε να γίνουμε καλύτεροι

Οι φίλοι δεν βρίσκονται μόνο κοντά μας όταν μεγαλώνουμε, αλλά μας κάνουν να θέλουμε να γίνουμε η καλύτερη εκδοχή του εαυτού μας. Δεν είναι μόνο οι πιο έμπιστοι άνθρωποί μας αλλά και πρότυπα ζωής που βγάζουν τον καλύτερο εαυτό μας και αυτό είναι το μεγαλύτερο δώρο που μας κάνουν!

ΕΙΔΗ ΦΙΛΙΑΣ:

Από την ερευνά μας εντοπίσαμε τα εξής είδη φιλίας: μεταξύ των λαών και των εθνών, φιλία μεταξύ αριθμών την οποία ανέπτυξε ο Πυθαγόρας, μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών στρωμάτων, μεταξύ διαφορετικών ηλικιών, πολιτική φιλία.

Η ΦΙΛΙΑ ΣΤΗΝ ΕΦΗΒΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Κατά την περίοδο της εφηβείας, οι σχέσεις του εφήβου με παιδιά συνομήλικα ή ακόμα και με ενήλικες είναι πολύ σημαντικές και επηρεάζουν σημαντικά την κοινωνική και συναισθηματική του ανάπτυξη. Όταν λέει φιλία, ο έφηβος εννοεί την σχέση με την οποία χαρακτηρίζεται από υποστήριξη, εμπιστοσύνη, δέσμευση, μοίρασμα εμπειριών και συναισθημάτων, στοργή και αμοιβαιότητα. Σε αυτή την ηλικία οι έφηβοι έχουν αρκετή ανάγκη τους φίλους. Αυτό είναι για πολλούς λόγους όπως καλοπέραση, συμπόνια, αλληλοβοήθεια, αγάπη, συντροφιά, στήριξη, παρέα. Είναι ο καθρέφτης μέσα στον οποίο αναζητά τη νέα

του ταυτότητα, που του καλύπτει το κενό της οικογένειας, που μοιράζεται μαζί του τα όρια, τα φυσικά και ψυχικά, που τον καταλαβαίνει χωρίς να δίνει εξηγήσεις, που τον δέχεται χωρίς να τον κατηγορεί και χωρίς να του δίνει συμβουλές, όπως γίνεται με τους γονείς του. Ένας έφηβος χωρίς φίλους είναι ένας έφηβος δυστυχημένος.

Η εφηβεία είναι η ηλικία κατά την οποία το παιδί γίνεται ενήλικος. Οι αναζητήσεις είναι συνεχείς και ο έφηβος νιώθει αρκετές εσωτερικές συγκρούσεις. Προσπαθεί να βρει ποιος είναι και τι του αρέσει, ποια είναι τα σχέδια για το μέλλον και ποιες είναι οι απόψεις για θέματα κοινωνικά, θρησκευτικά, πολιτικά. Είναι η “κρίσιμη στιγμή” όπου τίθενται καίρια ερωτήματα σχετικά με τον εαυτό, τις σχέσεις, την σεξουαλική ταυτότητα και άλλα σημαντικά ζητήματα, τα οποία ο έφηβος καλείται να απαντήσει. Στη φάση αυτή έρχονται στο προσκήνιο έννοιες, όπως φιλία, επιθυμία, αγάπη, σεξουαλικότητα, τα σύνορα ανάμεσα στις οποίες είναι δυσδιάκριτα, μπερδεύονται και μπερδεύουν και τον έφηβο.

ΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΙΑΣ

◆ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Η φιλία παίζει πολύ σημαντικό ρόλο από την προσχολική κιόλας ηλικία. Οι φίλοι του παιδιού είναι αυτοί που καθορίζουν πολλές φορές την εικόνα του παιδιού όπως επίσης και τη σχέση του με το σχολείο. Οι σταθερές φιλίες γίνονται μια σημαντική πηγή συναισθηματικής στήριξης στα διάφορα προβλήματα και στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα μικρά (και όχι μόνο) παιδιά στο σχολικό περιβάλλον. Κάθε παιδί αρχίζει να κοινωνικοποιείται και να δημιουργεί σχέσεις με συνομηλίκους από το δεύτερο έτος της ηλικίας του. Έτσι ,λοιπόν ,με την είσοδο στο νηπιαγωγείο το παιδί έχει τις πρώτες του φιλίες. Στο τέταρτο έτος το παιδί αρχίζει πλέον να συμμετέχει ενεργά σε κοινές δραστηριότητες με άλλα παιδιά , ουσιαστικά είναι τα πρώτα βήματα για κοινωνικοποίηση.. Για να αναπτυχθεί μια καλή φιλία ανάμεσα σε δυο μικρά παιδιά πρέπει να περνάνε πολλές ώρες μαζί, να μοιράζονται παιχνίδια και να διασκεδάζουν με τα ίδια παιχνίδια και δραστηριότητες. Για το λόγο αυτό οι φιλίες σε αυτήν την ηλικία συνήθως δημιουργούνται μεταξύ παιδιών, που είναι στην ίδια γειτονιά ή στην ίδια τάξη και περνούν πολλές ώρες μαζί.

◆ ΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Κατά την σχολική ηλικία το παιδί απομακρύνεται από το στενό περιβάλλον της οικογένειας και της γειτονιάς και εισέρχεται στον χώρο της οργανωμένης εργασίας και των ευρύτερων κοινωνικών σχέσεων. Με την είσοδο στο σχολείο το παιδί έχει περισσότερες και πιο ποικίλες ευκαιρίες να διευρύνει τις διαπροσωπικές του σχέσεις και να συμμετέχει σε ομάδες συνομηλίκων. Παρ'όλα αυτά οι παιδικές αυτές σχέσεις είναι ασταθής. Με την πάροδο όμως της ηλικίας γίνονται σταθερότερες και συνεπέστερες. Το κριτήριο επιλογής των φίλων αυτής της ηλικίας είναι η διαθεσιμότητα του άλλου για διαπροσωπική αλληλεπίδραση (μένει στην γειτονιά μου, πηγαίνουμε στο ίδιο σχολείο)

◆ ΕΦΗΒΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Στην εφηβική ,πλέον, ηλικία ο έφηβος έχει κατασταλάξει στις επιλογές φίλων. Αποκτά την επιθυμία να γίνει αποδεκτός και να ταυτιστεί με την ομάδα των συνομηλίκων που έχει επιλέξει. Παράδειγμα αποτελεί ο ιδιαίτερος γλωσσικός κώδικας που χρησιμοποιεί για να επικοινωνήσει με τα άτομα της ομάδας του. Είναι η πιο περίεργη φάση για τον άνθρωπο γιατί περνάει μέσα από την κρίση ταυτότητας. Ο έφηβος οδεύει προς την ωριμότητα χωρίς μεγάλες αναστατώσεις.

Με λίγα λόγια.....

Ηλικίες 3-6

Τα παιδιά σε αυτή την ηλικία είναι συνήθως τα παιδιά που βρίσκονται σε κοινό περιβάλλον πχ (γείτονες, σχολείο, ξαδέρφια) και τα παιδιά τα οποία έχουν κοντά τους.

Σε αυτό το στάδιο τους αρέσει πολύ η ιδέα της " φίλης μου ή φίλου μου".

Ηλικίες 5-9

Σε αυτό το επίπεδο τα παιδιά καθορίζουν τους φίλους τους από το τις πράξεις τους, αν κάνουν πράγματα για αυτούς, όπως να μοιράζονται μια απόλαυση, κρατώντας τους μια θέση στο λεωφορείο, ή δίνοντάς τους ωραία δώρα.

Ηλικίες 10+

Από την ηλικία των 10 και άνω και μετά μπαίνοντας στην εφηβεία η φιλία για τα παιδιά αρχίζει να σταθεροποιείται πιο πολύ και η φιλία είναι σημαντική στην ζωή τους. Όσο μεγαλώνουν η φιλία γίνεται πιο αναγκαία και προτιμάνε να περνάνε πιο πολύ χρόνο με τους φίλους τους.

ΦΙΛΙΑ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΕΠΟΧΕΣ

Η Φιλία των καιρών των ομηρικών επών

Το προοίμιο της Οδύσσειας είναι ένας ύμνος στη φιλία εν τη απουσία της. Ο φιλέταιρος Οδυσσέας προσπάθησε να σώσει τους φίλους και συντρόφους τους και να γυρίσουν μαζί στην Ιθάκη, αλλά δεν μπόρεσε. Οι τελευταίοι, χαθήκαν στο νησί του Ήλιου, ενώ τους είχε προειδοποιήσει να μη φάνε τα ιερά βόδια. Δεν τον άκουσαν, νήπιοι όντες, ανόητοι και μωροί.

Από την ιστορία των μονοκύτταρων οργανισμών που ενώνονται κατά συστάδες, μέχρι τα σμήνη των πουλιών και τις αγέλες των ζώων, η φιλία αποδεικνύει την ύπαρξη της έμφυτης νοημοσύνης των όντων, ζώων φυτών, δένδρων και πτηνών, που αναπτύσσονται μαζί, κυνηγούν μαζί, φύονται μαζί, ταξιδεύουν μαζί όταν μεταναστεύουν και, μάλιστα είναι τόσο έξυπνα που σχηματίζουν και το αεροδυναμικό σχήμα, V, για να μειώνουν την αντίσταση του αέρα.

Αυτό που χαρακτηρίζει τις ανθρώπινες σχέσεις, όπως ενώνονται και διαχωρίζονται στα Ομηρικά Έπη, είναι ο πόλεμος και η ειρήνη. Ο Οδυσσέας, αρχηγός των Κεφαλλήνων με 12 κόκκινα πλοία, ξεκινάει για αυτο τον πόλεμο. Μαζί του, μεγάλοι σπουδαίοι πολεμιστές με τους οποίους τον ένωνε και βαθιά φιλία και αλληλοεκτίμηση. Ο Μενέλαος και ο Νέστορας που υποδέχονται τον γιο του αργότερα, ο Διομήδης που τον επιλέγει για την αποστολή στο Τρωικό στρατόπεδο, ο Νέστορας με τον Φοίνικα στην πρεσβεία για τον Αχιλλέα. Αν εξαιρέσεις, τον προσβλητικό τρόπο του Αγαμέμνονα και προς τον ίδιο και προς τον Διομήδη και φυσικά προς τον Αχιλλέα, όλοι οι Αχαιοί, ήταν ενωμένοι σε αυτή την εκστρατεία και είχαν μεταξύ τους δεσμούς φιλίας, συνεργασίας, συντροφικότητας και φιλότητος. Ακόμη και ο Γλαύκος με τον Διομήδη, θυμήθηκαν την φιλία των δικών τους συγγενών και σταμάτησαν την μονομαχία ανταλλάσσοντας δώρα. Πολλούς από αυτούς, ο Οδυσσέας τους συναντά στον

Άδη και μιλά μαζί τους με συγκίνηση και είναι εμφανή τα ιδιαίτερα συναισθήματα που τρέφει για τον Νεοπτόλεμο, τον γιο του Αχιλλέα. Επιστρέφοντας και αναζητώντας την ειρήνη, ταξιδεύει σε ένα θολό τοπίο στην ομίχλη. Σε κάθε σταθμό χάνει και συντρόφους. Γιατί; Γιατί κάθε σταθμός αντιπροσωπεύει και τα ελαττώματα ενός ανθρώπου, σε έλλειψη και υπερβολή, εξ αιτίας τούτου, δεν μπορεί καμία φιλία να αναπτυχθεί. Σε ένα αδηφάγο σύστημα ανταγωνισμού, αρένας, ναρκισσισμού, επίδειξης φιλαυτίας και στη πτώσης της εντροπίας, όχι μόνο ο έρωτας, αλλά και η φιλία κατασφάζονται μαζί με τα βόδια του Ήλιου. Οι εγωμανείς άνθρωποι δεν μπορούν να είναι πραγματικά φίλοι με κανένα καθώς και οι ιδιοτελείς. Οι ναρκισσιστές είναι ερωτευμένοι με τον εαυτό τους και οι άπληστοι είναι αρπακτικοί. Οι άνθρωποι που δεν έχουν αξίες και ιδανικά, εύκολα σχηματίζουν αγέλες και συμμορίες, σαν φυσική ροπή της ηθικής κυρίως πτώσης, οι ισχυροί έχουν κόλακες, οι θύτες ψάχνουν για θύματα και τα θύματα για θύτες σε μια αλλοτριωμένη κοινωνία, αλλοτριωμένων ανθρώπων, ξένων με τον εαυτό τους. Είναι καλύτερα να είσαι μόνος σου μόνος σου, παρά μόνος σου ανάμεσα σε πολλούς ανθρώπους. Οι περισσότεροι άνθρωποι φοβούνται τη μοναξιά και προσπαθούν να την εξορκίσουν με οποιοδήποτε αντίτιμο, γιατί φοβούνται να αντικρύσουν τον εαυτό τους. Γι' αυτό κάνουν απίστευτα πράγματα με σκοπό να γεμίσουν αυτό το κενό της μοναξιάς: Οι Κίκονες, όχι μόνο δεν μπορούν να είναι φίλοι του Οδυσσέα για λόγους αισθητικής δεοντολογίας, αλλά και πολλοί από τους συντρόφους του πνίγονται από αυτήν την επίθεση, την αισχρή. Οι Λωτοφάγοι είναι ο λαός της καλοπέρας και της τρυφηλότητας. Να περνάμε καλά, να περνάμε καλά, σαν τα βόδια που βόσκουν ξέγνοιαστα σε λιβάδια χλοερά, όταν σε λίγο θα τα οδηγήσουν σε σφαγεία με κόφτη χωρίς αναισθητικά. Οι Λωτοφάγοι με την λαιμαργία τους, την απληστία τους, την χαμηλή ζωώδη νοημοσύνη τους, την κενή επίδειξη και τον νεοπλουτισμό τους, δεν μπορούν να είναι φίλοι του Οδυσσέα. Δεν εμπίπτουν στις προδιαγραφές του νοήμονος ευδαίμονος οδυσσειακού ανθρώπου και ενός εξερευνητή της γνώσης. Οι Ανεμοδείκτες του Αιόλου είναι, όπου φυσά ο άνεμος πάμε. Πως να είναι φίλοι του Οδυσσέα, αυτοί που δεν έχουν κέντρο βάρους, υπευθυνότητα, κρίση και διάκριση, χειραγωγούμενοι με ανοιχτούς τους ασκούς του Αιόλου, να άγονται και να φέρονται, εδώ και εκεί; Η πικρή διαπίστωση του Ομήρου είναι διαχρονική, αν και μελαγχολική. Τόσο ρεαλιστική, όμως για τη φιλία των ανθρώπων. Ο Κύκλωπας είναι ένας μικρός και μεγάλος τύραννος σε ένα μικρό και μεγάλο ανθρωπογενές περιβάλλον. Όταν σε νικήσει, όχι μόνο σε καταβροχθίζει, αλλά σε κάνει και ίδιο με αυτό. Οι περισσότεροι άνθρωποι που έχουν νικηθεί από ένα τύραννο, του μοιάζουν, μετατρέπονται σε τυράννους και αυτή είναι η μεγαλύτερη ήττα για ένα πολεμιστή. Κανείς τύραννος δεν μπορεί να είναι, φίλος του Οδυσσέα. Στο νησί του Ήλιου, οι άνθρωποι σκοτώνουν τον χρόνο τους σε ηλίθιες ορνιθοσχολίες και φυσικά αυτοί οι άνθρωποι σκοτώνουν και τον έρωτα, κάθε διάθεση πραγματικής ουσιαστικής δημιουργίας ασυνείδητα. Ο Απόλλων Ήλιος, δεν τον συγχωρεί αυτό και ο Οδυσσέας δεν το επιτρέπει. Το να είσαι

μόνος σου είναι δύσκολο, αλλά το να είσαι με τέτοιους ασυνείδητους ανθρώπους είναι όχι μόνο μοναχικό, αλλά και επώδυνο. Οι Λαιστρυγόνες, υπόχονδριοι, διυλίζουν τον κώνωπα σε υπερκριτική. Συνήθως ψάχνουν το (σ) και το (ν) που λείπει. Ό,τι λείπει, λείπει και όταν γίνεται ένας πόλεμος, είναι ηλίθιο να ανησυχείς, αν το πουκάμισο που θα περάσει η σφαίρα, είναι καλά σιδερωμένο. Η κριτική από φίλους, είναι αποδεκτή όταν είναι ειλικρινής, καλοπροαίρετη και όταν ο άλλος που την ασκεί είναι δίπλα σου, βοηθός και αρωγή. Ο Οδυσσέας, δέχεται γνώμη, άποψη και κριτική εποικοδομητική, μόνο από φίλους που εμπιστεύεται, εκτιμά και συμπαθεί. Η Σκύλλα και η Χάρυβδη είναι τα μεγάλα διλήμματα. Εδώ δοκιμάζονται, όχι μόνο οι φίλοι, αλλά και οι αντοχές του Οδυσσέα, όμως μία είναι η επιλογή όταν κάνεις το άλμα στο κενό. Έχεις αποφασίσει με ποιους θα πας και ποιους θα αφήσεις και γιατί θέλεις να επιστρέψεις, σε ποιους φίλους. Οι Σειρήνες τραγουδούν γλυκά, κολακευτικά, σου παίρνουν τα μυαλά και μετά σε τσακίζουν στα βράχια. Προεκλογικά, υποσχέσεις, υποσχέσεις χωρίς κανένα αντίκρουσμα μετά. Ο Οδυσσέας δεν μπορεί να έχει φίλους, κομματικούς και θρησκευτικούς παράγοντες, που απλώς τον κολακεύουν και τίποτα από ότι μελιστάλαχτα λένε, ούτε κάνουν, ούτε και πιστεύουν. Η Καλυψώ, δύο είδη σχέσης καταλαβαίνει και εννοεί. Του δούλου και του αφέντη εξουσιαστή. Ο Οδυσσέας, δεν ανήκει σε καμία από αυτές. Ο χωρισμός τους είναι αναπόφευκτος. Ο Οδυσσέας δεν μπορεί να έχει φίλους δούλους και μανδαρίνους ανθρώπους της εξουσίας, χωρίς ουσία. Οι Φαίακες είναι οι μόνοι φιλικόι άνθρωποι, που ο Οδυσσέας συναντά στο τέλος της διαδρομής και, Άνθρωποι πραγματικά. Δεν τον γνωρίζουν, τον έχουν ακουστά. Τον φιλοξενούν, τον περιθάλλουν, τον ακούνε προσεκτικά, και τον αφήνουν ελεύθερο, να φύγει μετά. Έτσι κάνουν οι άνθρωποι και οι πραγματικοί φίλοι. Είσαι πάντα ελεύθερος να φύγεις ή να μείνεις κοντά τους και ο Οδυσσέας αυτούς τους ανθρώπους, εκτιμά πραγματικά. Ο Όμηρος αποδεικνύει πως η φιλία η πραγματική είναι μεταξύ εναρέτων αλκίνοων ανθρώπων με συζύγους την Αρετή. Στη Ιθάκη φθάνει μόνος. Αναρωτιέται, αν υπάρχει κανείς, που να τον σκέπτεται και να τον περιμένει αληθινά. Θέλει να το εξακριβώσει. Βρίσκει πολύ λίγους. Οι σύντροφοι του, όχι μόνο μόνο χαθήκανε αλλά και στην Ιθάκη, λίγοι φίλοι έχουν απομείνει σε ένα ρημαγμένο παλάτι και σε αλλοτριωμένους ανθρώπους, χωρίς καμιά γνώση, αυτογνωσία και Ομηρική Παιδεία.

Αυτοί είναι και τότε και τώρα, φίλοι και σύντροφοι που κοιτάζουν στην ίδια κατεύθυνση μαζί, συγγενείς στην ίδια ουσία, οι ΦΙΛΟΙ του Οδυσσέα. Γιατί η φιλία δεν είναι μόνο μεταξύ ίσων και ομοίων ως προς τις ανάγκες, αλλά και ως προς τις αξίες. Η φιλία και η αληθινή συντροφικότητα προϋποθέτει ένα κοινό αξιακό σύστημα στόχων προορισμών και πνευματικών συγγενειών.

Με αυτή την έννοια ο κάθε άνθρωπος, είναι όχι μόνο δείξε μου τους φίλους σου να σου πω ποιος είσαι, αλλά δείξε μου, πόσους και ποιους δεν έχεις φίλους σου, να σου πω είσαι. Ο Όμηρος αποδεικνύει πως στην Ιθάκη, λίγοι είναι οι φίλοι

που ο Οδυσσέας θα βρει, όπως και οι ΝΟΗΜΟΝΕΣ άνθρωποι, οι αληθινοί. Είναι όμως αρκετοί και άξιζε τον κόπο, το ταξίδι και όλη η διαδρομή.

Και ο Πλάτων και ο Αριστοτέλης και ο Εμπεδοκλής και άλλοι φιλόσοφοι νέοι και παλαιοί ασχολήθηκαν με το σημαντικό αυτό θέμα, διερευνώντας το.

Πως θα μπορούσαν να το παραλείψουν άλλωστε, αφού αποτελεί από τα βασικά χαρακτηριστικά της ύπαρξης των έμβιων όντων.

Φιλία, σημαίνει «ενότητα». Να είσαι μαζί. Ενότητα με ποιους και γιατί και πως;

Από την ιστορία των μονοκύτταρων οργανισμών που ενώνονται κατά συστάδες, μέχρι τα σμήνη των πουλιών και τις αγέλες των ζώων, η φιλία αποδεικνύει την ύπαρξη της έμφυτης νοημοσύνης των όντων, ζώων φυτών, δένδρων και πτηνών, που αναπτύσσονται μαζί, κυνηγούν μαζί, φύονται μαζί, ταξιδεύουν μαζί όταν μεταναστεύουν και, μάλιστα είναι τόσο έξυπνα που σχηματίζουν και το αεροδυναμικό σχήμα, V, για να μειώνουν την αντίσταση του αέρα. Πόσο έξυπνη η φύση, πόσο σοφή!

Η αξία της φιλίας στην αρχαία Ελλάδα

Η αξία της φιλίας Στην αρχαία Ελλάδα ήταν καθιερωμένη κοινωνικά στη ζωή τους. Το εκπαιδευτικό τους σύστημα ήταν τέτοιο, που κάθε νέος δημιουργούσε στενή φιλία με τον μεγαλύτερό του για να μάθει γράμματα σωστά. Είχαν μεγάλο πάθος στη ψυχική φιλία που την συνέχιζαν σε όλη τη ζωή τους. Η ξακουστή «Θηβαία μαχητική φάλαγγα» αποτελούνταν αποκλειστικά από ζευγάρια φίλων που παρέλαυναν μαχόμενοι δίπλα- δίπλα στους πολέμους για να αντλούν κουράγιο αναμεταξύ τους.

Τη φιλία στην αρχαία Ελλάδα την βλέπουμε μέχρι και στον πόλεμο στην Θηβαία μαχητικοί φάλαγγά αλλά όχι μόνο και στην καθημερινότητα τους η φιλία ήταν ιερή θα μπορούσαμε να το πούμε αυτό και για σήμερα η απλώς κάνουμε φίλους. Αλλά όπως ο Αίσωπος έλεγε :«Φίλους κτίζε και μη χρήματα».

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΦΙΛΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Η φιλία στην αρχαιότητα ήταν κάτι ιερό. Σήμερα η φιλία έχει περιοριστεί σε εκδηλώσεις παρεισθητικής συμπεριφοράς ανάμεσα στα συσχετιζόμενα πρόσωπα. Η φιλία στην αρχαία Ελλάδα ήταν ο σεβασμός προς όλους τους γονείς, η ανιδιοτελής φροντίδα προς τα τέκνα, ο σεβασμός και η αφοσίωση στον φίλο, η υπακοή στον δάσκαλο και η υπομονή προς τον μαθητή. **Η αξία της φιλίας στην αρχαία Ελλάδα ήταν καθιερωμένη κοινωνικά στη ζωή τους.** Το εκπαιδευτικό τους σύστημα ήταν τέτοιο, που κάθε νέος δημιουργούσε στενή φιλία με τον μεγαλύτερό του για να μάθει γράμματα σωστά. Είχαν μεγάλο πάθος στην ψυχική φιλία που την συνέχιζαν σε όλη τη ζωή τους. Η ξακουστή «Θηβαία μαχητική φάλαγγα» αποτελούνταν αποκλειστικά από ζευγάρια φίλων που παρέλαυναν μαχόμενοι δίπλα, δίπλα στους πολέμους για να αντλούν κουράγιο αναμεταξύ τους. **«Φίλος» στα αρχαία ελληνικά είναι ο αγαπημένος, αυτός δηλαδή που βρίσκεται πολύ κοντά στην ψυχή μας.** Η φιλία στην αρχαιότητα

ήταν κάτι ιερό. Σήμερα η φιλία έχει περιοριστεί σε εκδηλώσεις παρείστικης συμπεριφοράς ανάμεσα στα συσχετιζόμενα πρόσωπα. Η φιλία στην αρχαία Ελλάδα ήταν ο σεβασμός προς όλους τους γονείς, η ανιδιοτελής φροντίδα προς τα τέκνα, ο σεβασμός και η αφοσίωση στον φίλο, η υπακοή στον δάσκαλο.

ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ

ΑΡΧΑΙΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Οι αρχαίοι συγγραφείς ήταν λιγότερο ντροπαλοί από τους σύγχρονους σε σχέση με τα ωφελιμιστικά κέρδη που προκύπτουν από την κατοχή φίλων. Στην επιλογή φίλων πρωταρχική μέριμνα ήταν εξακρίβωση της θέλησης και της ικανότητας του υποψήφιου φίλου για ανταπόδοση των υπηρεσιών στο ακέραιο. Μια επισκόπηση της ελληνικής τραγωδίας, ρητορείας και φιλοσοφίας του 5ου και 4ου αιώνα από την Αθήνα θα αποκάλυπτε εύκολα την έμφαση στην αμοιβαία βοήθεια ως ακρογωνιαίο λίθο της φιλίας. Το ιδανικό ήταν να μπορεί κανείς στην ιδιωτική σφαίρα να βοηθά τους φίλους και στη δημόσια να αυξάνει το κύρος της πόλης. Βλ. λ.χ. Ξενοφών, Απομν. 3.12.4, 2.10.3, 3.6.2, Ευρ., Ηρακλής 1425-6, Ορ. 1155-7, Εκ. 984-5, Ηρόδ. 5.24.3. Ο Θουκυδίδης (3.10.1) τονίζει την αναλογία ανάμεσα στη φιλία μεταξύ ιδιωτών και τη συμμαχία μεταξύ πόλεων.

Ο Σωκράτης για τη φιλία
Ο Ξενοφώντας στο κείμενο αυτό παρουσιάζει το Σωκράτη να εκθέτει τις απόψεις του για τη φιλία: α) το πιο σημαντικό απόκτημα για τον άνθρωπο είναι ο ειλικρινής και ο καλός φίλος β) οι περισσότεροι άνθρωποι όμως ενδιαφέρονται περισσότερο για απόκτηση περιουσιακών στοιχείων, παρά για την απόκτηση φίλων γ) ο φίλος είναι ανώτερος και πιο χρήσιμος σε όλα δ) ο φίλος ενισχύει το φίλο του σε ό,τι έχει ανάγκη ε) ο φίλος του συμπαραστέκεται.

Ο Σωκράτης για τη φύση της φιλίας

«Δεν μπορούν λοιπόν να είναι φίλοι, αν δεν εκτιμούν ο ένας τον άλλον» 215b

Ο Σωκράτης βρίσκεται σε παρέα νεαρών που περιλαμβάνει και τον Λύσι, ένα συνεσταλμένο και πολύ αγαπητό αγόρι. Τον ρωτάει αν πιστεύει ότι οι γονείς του τον αγαπούν και, άρα, αν θέλουν να είναι ευτυχισμένος. Ο Λύσις φυσικά απαντάει καταφατικά. «Σου φαίνεται όμως πως είναι ευτυχισμένος άνθρωπος εκείνος που υποτάσσεται και δεν μπορεί να κάνει τίποτα απ' όσα θέλει;» (207e). Ο Λύσις είναι στην ηλικία της εφηβείας και ο Σωκράτης του θυμίζει ότι οι γονείς του δεν τον αφήνουν ελεύθερο να κάνει ό,τι επιθυμεί. Δεν του επιτρέπεται να

οδηγήσει το άρμα και την άμαξα του οίκου του, τον ίδιο του τον εαυτό τον εξουσιάζουν οι δάσκαλοί του και ο παιδαγωγός του, και δεν τον αφήνουν να ακουμπήσει ούτε τον αργαλειό, ενώ όλες αυτές τις δουλειές τις κάνουν δούλοι. «Και τους δούλους, όπως φαίνεται, υπολογίζουν είσαι χρήσιμος κι ενάρετος»(210d). Για τον Σωκράτη η γνώση συνδέεται με την χρησιμότητα και την ευτυχία. Κανέναν δεν αγαπάει κανέναν εφόσον είναι άχρηστος. Μέχρι να αποκτηθεί η γνώση λοιπόν, δε φαίνεται να μπορεί να υπάρχει φιλία.

Ο ίδιος ισχυρίζεται ότι από μικρός το μόνο που επιθυμούσε ήταν η απόκτηση φίλων και όχι χρημάτων ή τιμών. Κι όμως, δεν πιστεύει πως έχει καταφέρει ακόμα να αποκτήσει πραγματικούς φίλους κι εκπλήσσεται που βλέπει μια τόσο καλή φιλία μεταξύ του Λύσι και του συνομήλικου Μενέξενου, ο οποίος ήταν επίσης παρών. Οπότε τους ρωτάει για τη φύση της φιλίας για να μπορέσει να την αποκτήσει κι αυτός. Η έννοια της «φιλίας» στην αρχαία Ελλάδα διέφερε από τη σημερινή. «Φιλικά» μεταξύ τους ήταν, εκτός από άνθρωποι, πράγματα, καταστάσεις, ιδιότητες κτλ. Γι' αυτό και χρησιμοποιούνται παραδείγματα όπως το άρρωστο σώμα που είναι «φιλικό» προς το φάρμακο, εξ ου και η λέξη «φιλοσοφία». Φυσικά, αυτή η έννοια συμπεριλαμβάνει και τη σημερινή «φιλία» μεταξύ δύο ανθρώπων.

«Ποιος από τους δύο γίνεται φίλος του άλλου, αυτός που αγαπάει γίνεται φίλος αυτού που αγαπιέται ή αυτός που αγαπιέται φίλος αυτού ο οποίος αγαπάει – ή σε τίποτα δεν διαφέρει;» (212b). Ο Μενέξενος απαντάει ότι σε τίποτα δε διαφέρει, ότι δηλαδή για να πούμε κάποιον φίλο αρκεί, και πρέπει, ο ένας να αγαπάει τον άλλον. Όταν ο Σωκράτης όμως του φέρνει παραδείγματα από εραστές που ο ένας αγαπάει κάποιον αλλά ο δεύτερος όχι τον πρώτο, και μάλιστα ο δεύτερος μπορεί να τον μισεί, παραδέχεται ότι σίγουρα δεν μπορούμε να πούμε ότι μεταξύ τους υπάρχει φιλία. Έτσι, η πρόταση παραφράζεται και τώρα λένε «Άρα αυτό που αγαπιέται είναι φιλικό σ' αυτόν ο οποίος αγαπάει... είτε [αυτός] τον αγαπάει είτε τον μισεί»(213e). Τα μικρά παιδιά, για παράδειγμα, όταν τιμωρούνται από τους γονείς φέρονται σαν να τους μισούν, ενώ αυτοί τα τιμωρούν ακριβώς επειδή τα αγαπούν. Εξ άλλου είναι οι φίλοι μας που θα μας εμποδίσουν να κάνουμε ό,τι θέλουμε σε κάτι που δεν κατέχουμε. Άρα φίλος μου είναι αυτός που εγώ αγαπάω, ενώ εγώ δεν είμαι αναγκαστικά φίλος του, και εχθρός μου είναι αυτός που μισώ, ενώ εγώ δεν είμαι αναγκαστικά δικός του εχθρός. Έτσι όμως, πολλοί αγαπιούνται από εχθρούς και μισούνται από φίλους, αφού αυτός που εγώ αγαπώ (ο φίλος μου) μπορεί να με μισεί (είμαι εχθρός του)213a-b.

Αυτό φαίνεται παράλογο και στους δύο, οπότε ο Σωκράτης στρέφεται στον Λύσι, και του αναφέρει αυτά που λένε οι ποιητές και οι σοφοί ότι ο όμοιος γίνεται φίλος με τον όμοιό του(214b). Αυτό θα σήμαινε ότι οι καλοί γίνονται φίλοι με τους καλούς και οι κακοί με τους κακούς. «Οι κακοί όμως, πράγμα το οποίο λέγεται γι' αυτούς, δεν είναι ποτέ όμοιοι ούτε με τους εαυτούς τους, αλλά

άστατοι και ανεργάτιστοι»(214c). Έτσι, ο κακός ποτέ δεν γίνεται πραγματικός φίλος ούτε στον καλό ούτε στον κακό. Άρα φίλοι γίνονται μόνο οι καλοί.

Από τη στιγμή που δεν εκτιμά ο ένας τον άλλον η φιλία είναι αδύνατη. Για παράδειγμα, «όσοι είναι ήδη σοφοί δεν αγαπούν τη σοφία, είτε είναι θεοί είτε άνθρωποι. Ούτε πάλι αγαπούν τη σοφία όσοι έχουν τόση άγνοια, ώστε να είναι κακοί· κακός άλλωστε και αμαθής που ν' αγαπάει τη σοφία δεν υπάρχει»(218a)(βλέπουμε άλλη μια φορά τη σύνδεση που κάνει συχνά ο Σωκράτης της γνώσης με την αρετή). Υπολείπονται για να είναι φίλοι της σοφίας (φιλό-σοφοί), αυτοί που δεν είναι ούτε σοφοί ούτε εντελώς αμαθείς, τόσο που να μην ξέρουν καν ότι είναι αμαθείς.

Η συζήτηση φτάνει σε αδιέξοδο. Ο Σωκράτης τώρα λέει ότι κάποτε άκουσε κάποιον να λέει ότι, αντίθετα με το προηγούμενο, τα όμοια εχθρεύονται τα όμοιά τους, και μάλιστα αυτός επικαλούνταν τον Ησίοδο που έλεγε ότι «ο κεραμέας τον κεραμέα εχθρεύεται, και ο αιιδός τον αιιδό, και τον φτωχό ο φτωχός»(215c). Τα ανόμοια όμως είναι γεμάτα φιλία, γιατί ο φτωχός έχει ανάγκη τον πλούσιο και ο πλούσιος τις υπηρεσίες του φτωχού, και ο ασθενής τον γιατρό κτλ. «Το εντελώς αντίθετο γίνεται κατ' εξοχήν φιλικό με το αντίθετό του. Το καθένα δηλαδή επιθυμεί το αντίθετο και όχι το όμοιό του...Άλλωστε το αντίθετο είναι τροφή για το αντίθετό του, ενώ το όμοιο δεν είναι δυνατό ν' αποκομίσει τίποτε από το όμοιό του»(215e). Κι όμως, ούτε αυτή η οδός φαίνεται να μας οδηγεί κάπου, αφού θα έπρεπε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα πως πράγματα αντίθετα μεταξύ τους, όπως το δίκαιο με το άδικο, το καλό με το κακό και η εγκράτεια με την ακολασία είναι φιλικά το ένα με το άλλο, πράγμα παράλογο.

Ο Σωκράτης μαντεύει ότι η αλήθεια είναι πως το ωραίο και καλό είναι φιλικό αυτού που δεν είναι ούτε καλό ούτε κακό. Και εφόσον τα όμοια δεν γίνονται φιλικά μεταξύ τους -και το κακό με κανένα- αυτό που δεν είναι ούτε καλό ούτε κακό μπορεί μόνο με το καλό ή αγαθό να είναι φιλικό.(26e)Για δείγμα, ένα σώμα που είναι απολύτως υγιές δεν είναι φιλικό με τον γιατρό, γιατί δεν τον χρειάζεται. Το σώμα που είναι απόλυτα άρρωστο («κακό», το οποίο δηλαδή είναι σε σημείο που η αρρώστια το έχει καταλάβει και δεν υπάρχει γιατρεία) επίσης δεν τον χρειάζεται, αφού δεν μπορεί να το γιατρέψει. Άρα κάτι που δεν είναι ούτε καλό ούτε κακό (σώμα), γίνεται φιλικό με κάτι καλό (ιατρική), εξαιτίας της παρουσίας του κακού (ασθένεια). Το ούτε καλό ούτε κακό είναι φιλικό προς το καλό πριν να επικρατήσει μέσα του το κακό και το μετατρέψει αυτό το ίδιο σε κακό, γιατί τότε, όντας κακό, δεν θα είναι φιλικό με τίποτα. Κι αυτό γιατί είναι ανάλογα με την κατάσταση που κάποια πράγματα αποκτούν ή όχι κάποιες ιδιότητες. Όπως και αν κάποιος βιάσει με ψιμύθιο τα ξανθά μαλλιά, αυτά θα μοιάζουν άσπρα λόγω της παρουσίας του λευκού, αλλά δεν θα γίνουν άσπρα. Αν όμως έρθουν τα γηρατειά, τότε θα γίνουν άσπρα, λόγω της παρουσίας του λευκού. Αντίστοιχα, λόγω της παρουσίας του κακού, άλλα

πράγματα γίνονται κακά, ενώ άλλα, ανάλογα με την παρούσα κατάσταση, δεν γίνονται. Όσον αφορά κάτι που δεν είναι ούτε καλό ούτε κακό, και η παρούσα κατάσταση είναι το κακό, αλλά αυτό δεν έχει μετατραπεί ακόμα σε κακό, είναι αυτή ακριβώς η κατάσταση της εμφάνισης του κακού που το κάνει να επιθυμεί το καλό. Αν η κατάσταση το μετατρέψει σε κακό, τότε δεν θα επιθυμεί πλέον το καλό. Τέλος, φίλος είναι κάποιος προς κάτι, και για κάποιο λόγο. Η φιλία δηλαδή έχει αντικείμενο, το οποίο διαφέρει από τον σκοπό της. Ο ασθενής είναι φίλος της ιατρικής με σκοπό να αποκτήσει υγεία. Άρα αυτό που δεν είναι κακό ή καλό (σώμα) γίνεται φιλικό σε κάτι καλό (ιατρική) λόγω του κακού (ασθένεια), και εξαιτίας κάποιου άλλου καλού (υγεία). Η υγεία είναι κάτι φιλικό εξαιτίας κάποιου πράγματος, το οποίο είναι επίσης φιλικό. Και εκείνο εξαιτίας κάποιου άλλου φιλικού πράγματος. Πρέπει «να φτάσουμε σε κάποια αρχή, η οποία δεν θα μας ξαναφέρει σε άλλο φιλικό πράγμα, αλλά θα μας οδηγήσει σε κείνο που είναι το πρωταρχικό φιλικό, εξαιτίας του οποίου και όλα τα άλλα λέμε ότι γίνονται φιλικά»^{219d}. Πρέπει δηλαδή να δούμε πέρα από τις απεικονίσεις του φιλικού και να βρούμε το πραγματικά φιλικό.

Άρα καθετί που αποκαλούμε φιλικό είναι φιλικό επειδή οδηγεί σε αυτό που είναι πραγματικά φιλικό. Οι λεγόμενες φιλίες καταλήγουν σε αυτό που είναι όντως φιλικό. Το πραγματικά φιλικό λοιπόν δεν γίνεται φιλικό για χάρη κάποιου άλλου φιλικού.

Το καλό όμως, είναι φιλικό; Αν εξαφανιστεί το κακό τι θα συμβεί; Έχουμε αναφέρει τρία γένη. Το καλό, το κακό, και το ούτε καλό ούτε κακό. Αν εξαφανιστεί το κακό, και δεν αγγίζει ούτε το σώμα ούτε την ψυχή ούτε τίποτα άλλο, το αγαθό δεν θα μας χρησιμεύει σε τίποτα. Το αγαθό (φάρμακο) μας χρησιμεύει και το εκτιμάμε μόνο λόγω της παρουσίας του κακού (ασθένεια) και για χάρη του καλού (υγεία). Αν δεν υπάρχει ασθένεια, δεν χρειαζόμαστε φάρμακο, αφού έχουμε ήδη υγεία, και άρα δεν το εκτιμάμε και δεν το αγαπάμε. Γιατί το μόνο που μπορεί να μας προσφέρει το καλό είναι να διώξει το κακό, και δεν μας ωφελεί από μόνο του με κάποιον άλλον τρόπο.^{220a-d}

Αν όμως εξαφανιστούν όλα τα κακά, θα εξαφανιστεί και η πείνα, για παράδειγμα; Όχι, γιατί η πείνα είναι άλλοτε βλαβερή και άλλοτε όχι βλαβερή. Είναι βλαβερή όταν προκαλεί λαιμαργία, αλλά ωφελεί αυτόν που πεινάει, όταν του θυμίζει να τραφεί για να συνεχίσει να ζει υγιείς. Άρα, ακόμα και να εξαφανιστεί το κακό, δεν θα συμπαρασύρει μαζί του όλες τις ανθρώπινες επιθυμίες, αφού μεταξύ τους υπάρχουν και ωφέλιμες. Έχουμε παραδεχτεί όμως ότι φιλικά είναι αυτά που επιθυμούνται για κάποιον λόγο, και ότι αυτοί που δεν είναι ούτε καλοί ούτε κακοί επιθυμούν το καλό εξαιτίας του κακού. Τώρα όμως που μιλάμε για την εξαφάνιση του κακού, αναγνωρίζουμε ότι υπάρχουν ακόμα επιθυμίες, και άρα φιλίες. Άρα πρέπει να υπάρχει και κάποιος άλλος τρόπος να δημιουργούνται φιλίες, πέραν της ύπαρξης του κακού, κάτι που προηγουμένως μας διέφυγε.

Εκείνο που επιθυμεί κάποιος γίνεται φιλικό αυτού που έχει μια ανάγκη, και είναι κάτι που του έχει αφαιρεθεί. Άρα η επιθυμία, η φιλία και ο έρωτας έχουν σχέση με κάτι που μας ήταν οικείο και μας αφαιρέθηκε. Δύο άνθρωποι που είναι μεταξύ τους φίλοι έχουν ο ένας προς τον άλλον φυσικό σύνδεσμο, και ταιριάζουν είτε στην ψυχική διάθεση είτε στον χαρακτήρα είτε στην ψυχή είτε στη μορφή. «Το εκ φύσεως οικείο δημιουργεί κατ' ανάγκη τη φιλία»^{222a}. Αλλά πρέπει το οικείο να είναι κάτι διαφορετικό από το όμοιο, αφού είπαμε πως το όμοιο δεν μπορεί να επιθυμεί το όμοιό του, άρα ούτε να είναι φιλικό απέναντί του.

Και πώς θα εντοπίσουμε τι είναι το οικείο; Ο Σωκράτης παρουσιάζει δύο ενδεχόμενα. Μήπως το καλό είναι οικείο σε όλα τα γένη, και το κακό ξένο σε όλα, ή μήπως το καλό είναι οικείο στο καλό, το κακό στο κακό, και το ούτε καλό ούτε κακό σε αυτό που επίσης δεν είναι ούτε καλό ούτε κακό; Ο Σωκράτης και οι συνδιαλεγόμενοί του συμφωνούν με το δεύτερο ενδεχόμενο. Έτσι όμως, προκύπτει πως ο κακός θα είναι εξίσου φίλος του κακού, και ο άδικος του άδικου, όσο και ο καλός θα είναι φίλος του καλού, αφού όλοι αυτοί θα επιθυμούν εξίσου το οικείο τους, και άρα θα είναι φίλοι απέναντί του. Αυτό όμως δεν μπορεί να ισχύει, αφού έχουμε ήδη συμφωνήσει ότι οι κακοί δεν μπορούν να είναι φίλοι κανενός.

Οι συνομιλητές έφτασαν σε άλλο ένα αδιέξοδο. Και ενώ ο Σωκράτης ήθελε να απευθυνθεί στους γηραιότερους που ήταν παρόντες για κάποια συμβουλή, σταμάτησαν τη συζήτηση καθώς οι παιδαγωγοί του Μενέξενου και του Λύσιδος ήρθαν και τους πήραν για το σπίτι. Ο Σωκράτης θεωρεί ότι γελοιοποιήθηκαν όλοι μαζί, καθώς «θα πουν δηλαδή τούτοι εδώ φεύγοντας ότι θέλουμε να είμαστε φίλοι μεταξύ μας...και δεν μπορέσαμε ακόμα να βρούμε τι είναι φίλος»^{223b}.

Ο διάλογος *Λύσις*, ή *περί φιλίας* είναι από τους πλατωνικούς διαλόγους που δεν καταλήγουν σε κάποιο συμπέρασμα αναφορικά με το θέμα συζήτησης, και ο Σωκράτης αφήνει τους συνομιλητές του, το ακροατήριο και, πλέον, τους αναγνώστες να καταλήξουν μόνοι τους στα δικά τους συμπεράσματα ή να συνεχίσουν τον συλλογισμό. Τι πιο συνεπές από κάποιον που δήλωνε ότι δεν γνωρίζει ο ίδιος τίποτα ιδιαίτερο, και ότι το μόνο που μπορούσε να κάνει είναι να εκμαιεύει ιδέες από άλλους με το ανακριτικό μυαλό του;

Πρόβλημα προέκυψε στον διάλογο όταν εικάστηκε η εξαφάνιση του κακού από τον κόσμο. Ακόμα και τότε συνεχίζουν να υπάρχουν επιθυμίες και άρα φιλίες, άρα το προηγούμενο συμπέρασμα ότι φιλίες υπάρχουν χάρη στην παρουσία του κακού γίνεται άτοπο.

Επιθυμίες υπάρχουν επειδή υπάρχουν ανάγκες. Μήπως και η ανάγκη είναι κάτι κακό; Όταν ο Σωκράτης μιλάει για την «όχι κακή επιθυμία» της πείνας, αποφεύγει να την ονομάσει «καλή πείνα»· εξ άλλου, μπορεί μεν η πείνα αυτή να

μας ωφελεί αφού αποβλέπει στην αναζωογόνησή μας, αλλά από την άλλη δημιουργεί μια ανάγκη που θα μπορούσε, και μάλλον θα ήταν προτιμότερο, να λείπει, αφού εισάγει κάποιες υποχρεώσεις και ευθύνες στη ζωή μας. Εξαιτίας αυτών των υποχρεώσεων και ευθυνών, οι ανάγκες του σώματος και της ψυχής, περιορίζουν την ελευθερία μας. Αν κατά αυτόν τον τρόπο θεωρήσουμε ότι η ανάγκη είναι «κακό», τότε το αδιέξοδο της συζήτησης εξαφανίζεται, καθώς με την εξαφάνιση του κακού, θα χανόταν και η ανάγκη, και άρα η επιθυμία και η φιλία, οπότε θα μας αρκούσε το συμπέρασμα ότι φιλία δημιουργείται όταν εμφανίζεται το κακό.

Ο Σωκράτης δεν θα μπορούσε να δεχτεί κάτι τέτοιο· σύμφωνα με αυτόν οι επιθυμίες είναι «ούτε καλές ούτε κακές». Τι θα σήμαινε εξ άλλου να αρνηθούμε ως κακή κάθε ανάγκη/επιθυμία; Επιθυμία είναι και το να θέλουμε να γίνουμε κάτι άλλο από αυτό που είμαστε· να γίνουμε «μια καλύτερη εκδοχή του εαυτού μας». Η έννοια του «οικείου» έτσι, διαβάζεται όχι σαν κάτι που μας είναι συγγενές και μας έχει αφαιρεθεί, αλλά σαν κάτι που θα μπορούσαμε να έχουμε ή να γίνουμε, αλλά δεν το έχουμε ακόμα. Επιθυμούμε κάποιο επάγγελμα, να βρούμε σύντροφο, να κάνουμε ένα ταξίδι.

Θα μπορούσε βέβαια κάποιος να πει ότι επιθυμούμε να βρούμε σύντροφο για να απολέσουμε τη μοναξιά. Αυτή όμως είναι κάτι κακό, που είπαμε ότι εξαφανίστηκε. Έτσι, είτε πρέπει να παραδεχτούμε ότι φτάσαμε σε άλλο ένα αδιέξοδο είτε να ανασκευάσουμε τον Σωκράτη. Γιατί αν θεωρήσουμε ότι η συντροφιά είναι πάντα το αντίθετο της μοναξιάς, και γενικότερα το καλό αντίθετο του κακού, τότε τι μπορεί να εννοούσε όταν μίλησε για εξαφάνιση του κακού, χωρίς εξαφάνιση του καλού; Και τι είναι το «ούτε καλό ούτε κακό» παρά αυτό που αποτελείται από «καλά» και από «κακά»; Η εξαφάνιση του κακού λοιπόν θα έπρεπε να σημαίνει την εξαφάνιση και των τριών γενών, και άρα την εξαφάνιση όλης της ανθρώπινης εμπειρίας. Γιατί οι ανάγκες που γεννούν επιθυμίες και η ικανοποίηση αυτών των επιθυμιών, με την απόλαυση που ακολουθεί, είναι βασικά στοιχεία της ανθρώπινης κατάστασης. Μόνο οι θεοί δεν επιθυμούν. Εξ άλλου, στο παράδειγμά του, όταν στο σώμα εμφανίζεται το κακό (η ασθένεια) το μόνο που μπορεί να συμβεί, που θα κάνει το σώμα να επιθυμεί κάτι για να αποκτήσει την υγεία, είναι ακριβώς η αφαίρεση μίας έκφανσης αυτής της κατάστασης υγείας του. Αν κάποιος αρχίσει να χάνει την όρασή του (αφαίρεση του οικείου), αυτό θα συμβαίνει εξαιτίας κάποιας ασθένειας ή πάθησης (παρουσία του κακού). Και αυτό που θα συμβαίνει στον ασθενή θα είναι αυτό ακριβώς, θα χάνει την όραση που είναι φυσιολογικό να έχει, θα αφαιρείται δηλαδή αυτό που του είναι οικείο λόγω της εμφάνισης του κακού. Το να πούμε ότι «εμφανίζεται το κακό» ή ότι «αφαιρείται το οικείο», είναι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος.

Δεδομένου φυσικά ότι η εξαφάνιση του κακού δεν είναι κάτι στο οποίο μπορούμε να αποβλέπουμε στην πρακτική μας εμπειρία, μας αρκεί το

συμπέρασμα του Σωκράτη μέχρι εκείνο το σημείο. Το ότι δηλαδή είναι η παρουσία του κακού που μας έλκει στο καλό και δημιουργεί φιλίες. Ο κάθε ένας από μας, που είναι «ούτε καλός ούτε κακός», σε ό,τι είναι κακός, ή στον βαθμό που είναι κακός, επιθυμεί το καλό του άλλου, στον βαθμό που το κατέχει, για να μετριάσει το δικό του κακό. Η φιλία δημιουργείται από τις ατέλειές μας, αφού χάρη σε αυτές εκτιμούμε τις αρετές του άλλου.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

«Σε τι στηρίζεται η φιλία»

Ανάμεσα στους στρυφνούς και γέρους αναπτύσσεται φιλία, τόσο πιο σπάνια, όσον είναι πιο στρυφνοί κι όσο τους ευχαριστεί λιγότερο η συναναστροφή με τους συνανθρώπους των. Επειδή οι φιλικές διαθέσεις κι η κοινωνικότητα είναι, όπως φαίνεται, ιδιαίτερα κατάλληλα για την διατήρηση και σύναψη φιλικών σχέσεων. Γι' αυτό οι νέοι γίνονται γρήγορα φίλοι, όχι όμως κι οι γέροι. Γιατί κανένας δεν κάμνει σύνδεσμο μ' εκείνους κοντά στους οποίους δεν βρίσκει απόλαυση. Κάτι όμοιο συμβαίνει και με τους στρυφνούς. (Αλλά τέτοιοι άνθρωποι είναι δυνατό να επιθυμούν το αγαθό και να έρχονται βοηθοί σε μιαν ανάγκη), πραγματικοί όμως φίλοι δεν μπορούν να είναι, ένεκα του ότι δεν έρχονται σ' επικοινωνία μεταξύ τους και δεν βρίσκουν ευχαρίστηση ο ένας κοντά στον άλλο, πράγμα που είναι ένα από τα κυριότερα στοιχεία της φιλίας.

Φίλος με την έννοια της αληθινής φιλίας δε μπορεί να είναι κανείς με πολλούς ανθρώπους, όπως δεν μπορεί αν είναι ερωτευμένος με πολλά πρόσωπα συγχρόνως. Γιατί η πραγματική φιλία μοιάζει με την υπερβολή, και η υπερβολή όταν πρόκειται για αγάπη, στρέφεται, από τη φύση της σ' ένα ορισμένο πρόσωπο. Και φυσικά, δεν είναι δυνατό, ν' αρέσουν πολλοί στο μεγαλύτερο βαθμό στο ίδιο πρόσωπο. Εκτός απ' αυτά πρέπει ν' αποκτήσει κανείς με μακροχρόνια επικοινωνία σχετική πείρα (για το χαρακτήρα τους), πράγμα πάρα πολύ δύσκολο. Είναι ενδεχόμενο, όταν πρόκειται για συμφέρον και ευχαρίστηση ν' αρέσει κάποιος σε πολλούς, γιατί είναι πολλοί οι τέτοιοι, κι η (αμοιβαία) παροχή υπηρεσιών χρειάζεται λίγο χρόνο.

Από τα δύο αυτά είδη των φιλικών σχέσεων, εκείνη που μοιάζει με την αληθινή φιλία είναι εκείνη που στηρίζεται στην απόλαυση, όταν οι δυο φίλοι συμπεριφέρονται μεταξύ τους με τον ίδιο τρόπο, ή όταν ο ένας βρίσκει ευχαρίστηση στον άλλον ή τα ίδια πράγματα. Τέτοια είναι η φιλία των νέων, επειδή σ' αυτούς επικρατεί περισσότερο η ιδεαλιστική πλευρά, ενώ εκείνη η φιλία που βασίζεται στο συμφέρον θυμίζει καπηλεία.

Η φιλία κατά τον Αριστοτέλη: Τρία τα είδη της, μόνο το ένα αξίζει πραγματικά

Ετικέτες:

Σε ηλικία 17 ετών, ο Αριστοτέλης γράφτηκε στην Ακαδημία του Πλάτωνα, στην οποία θα έμενε για 20 χρόνια.

Ενώ, λοιπόν, η επιρροή του είναι φανερή σε πολλά θέματα της σημερινής εποχής, κάποιες από τις πιο εύστοχες παρατηρήσεις του σχετίζονται με τη φιλία. Έβλεπε τη φιλία ως μία από τις πραγματικές χαρές της ζωής και θεωρούσε πως για να ζήσει κάποιος μια ευτυχισμένη ζωή, χρειάζεται μια πραγματική φιλία. Με δικά του λόγια:

«Η φιλία είναι ένα είδος αρετής ή τουλάχιστον συνυφασμένη με την αρετή. Εκτός όμως απ' αυτό, η φιλία είναι και πράγμα πάρα πολύ αναγκαίο στη ζωή του ανθρώπου, γιατί κανείς δεν θα προτιμούσε να ζει χωρίς φίλους, έστω κι αν έχει στην κατοχή του όλα τα άλλα αγαθά. Γι' αυτό ακόμα και οι πλούσιοι και εκείνοι που κατέχουν αξιώματα και πολιτική εξουσία, πιστεύουν ότι η παρουσία φίλων είναι πολύ μεγάλη ανάγκη. Εξάλλου οι άνθρωποι στη φτώχεια και στις άλλες δυστυχίες τους, πιστεύουν ότι το μόνο καταφύγιο είναι οι φίλοι. Επιπλέον, οι φίλοι συνδράμουν τους νέους, ώστε να τους αποτρέψουν από τα λάθη, και, προκειμένου, για τους μεγάλους στην ηλικία, τους φροντίζουν και αναπληρώνουν τις δυνάμεις που τους λείπουν. Δύο πηγαίνουν μαζί, διότι και οι δυο είναι πιο ικανοί να κατανοήσουν από κοινού και να ενεργήσουν».

Οι συμπτωματικές φιλίες

Ο Αριστοτέλης υπογράμμισε δύο συνηθισμένα είδη φιλίας που βασίζονται περισσότερο στη σύμπτωση, παρά στην πρόθεση.

Φιλία ωφελιμότητας

Η πρώτη είναι η φιλία που βασίζεται στην ωφελιμότητα. Σε αυτό το είδος φιλίας, τα δύο μέρη δεν τρέφουν αληθινά φιλικά συναισθήματα, αλλά διατηρούν τη σχέση τους γιατί αποκομίζουν οφέλη.

Αυτή η φιλία, δεν είναι μόνιμη. Όταν τελειώνουν τα οφέλη, συνήθως τελειώνει και η φιλία. Ο Αριστοτέλης παρατήρησε πως αυτή η σχέση είναι πιο συνηθισμένα ανάμεσα σε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας.

Ένα σωστό παράδειγμα τέτοιας φιλίας, είναι οι σχέσεις που φτιάχνουμε με συνάδελφους στη δουλειά. Μπορεί όντως να περνάμε καλά μαζί, αλλά μόλις η κατάσταση αλλάξει, συνήθως αλλάζει και η φύση της σχέσης μας.

Φιλία απόλαυσης

Αντίστοιχα, το δεύτερο είδος συμπτωματικής φιλίας βασίζεται στην απόλαυση. Αυτό, όμως, είναι πιο συνηθισμένο σε νεαρούς ανθρώπους. Είναι το είδος φιλίας

που παρατηρείται ανάμεσα σε συμμαθητές, συμφοιτητές και άτομα που ανήκουν στην ίδια αθλητική ομάδα.

Η πηγή της φιλίας είναι πιο συναισθηματική, αλλά ταυτόχρονα, είναι το είδος της φιλίας που συνήθως κρατάει λιγότερο. Μόλις τα ενδιαφέροντα των φίλων πάψουν να είναι κοινά, σταματάει και η απόλαυση και κατά επέκταση, η φιλία. Συνήθως, αυτό συμβαίνει, επειδή μεγαλώνουμε, ωριμάζουμε και αλλάζουμε.

Οι περισσότερες φιλίες, ανήκουν σε αυτές τις δύο κατηγορίες και ενώ ο Αριστοτέλης ποτέ δεν τις χαρακτήρισε με αρνητικό τρόπο, πίστευε πως το μικρό βάθος τους περιόριζε την ποιότητά τους.

Είναι καλό, για την ακρίβεια, είναι απαραίτητο, να έχουμε συμπτωματικές φιλίες, αλλά μπορούμε να τα πάμε ακόμα καλύτερα.

Η φιλία της αρετής και του αγαθού

Η τελευταία μορφή φιλίας που κατέγραψε ο Αριστοτέλης είναι η καλύτερη από όλες. Αντί να βασίζεται στο συμφέρον ή στην απόλαυση, το τρίτο είδος φιλίας βασίζεται στην κοινή εκτίμηση των αρετών και των ιδανικών, ανάμεσα στα δύο μέρη. Είναι οι ίδιοι οι άνθρωποι και οι αξίες, τις οποίες αντιπροσωπεύουν που αποτελούν το κίνητρο διατήρησης των φιλικών δεσμών.

Συνήθως, αυτή η φιλία κρατάει μέχρι τέλους, αλλά για τη δημιουργία της απαιτείται η ύπαρξη ενός βασικού επίπεδου καλοσύνης στο καθένα από τα δύο άτομα. Σαν να μην έφτανε αυτό, απαιτούν χρόνο και εμπιστοσύνη για να σφυρηλατηθούν σωστά.

Οι άνθρωποι που δεν έχουν ενσυναίσθηση και δεν νοιάζονται για τον συνάνθρωπό τους συχνά αποτυγχάνουν να αναπτύξουν τέτοιες σχέσεις και καταλήγουν στα πρώτα δύο είδη φιλιών. Ο κάθε άνθρωπος έχει περισσότερες πιθανότητες να πετύχει αυτό το επίπεδο φιλίας με κάποιον που ξέρει πολύ καλά, τον έχει δει στη χειρότερη φάση της ζωής του και έπειτα τον είδε να την ξεπερνάει. Το ίδιο πράγμα ισχύει και για φίλους που αντιμετώπισαν και ξεπέρασαν μαζί τις ίδιες δυσκολίες.

Πέρα από το βάθος και την οικειότητα που προκύπτει σε αυτές τις σχέσεις, η ομορφιά τους κρύβεται και στο γεγονός πως συμπεριλαμβάνουν τα πλεονεκτήματα και από τα δύο προηγούμενα είδη φιλίας. Είναι ωφέλιμες και απολαυστικές.

Όταν σέβεσαι τον άλλον και νοιάζεσαι για το καλό του, χαίρεσαι και μόνο που είσαι μαζί του, μπορείτε να βρείτε πράγματα που θα διασκεδάσουν και τους δύο σας, αλλά και να βοηθήσετε ο ένας τον άλλον.

Αυτές οι σχέσεις απαιτούν χρόνο και προσπάθεια, αλλά όταν ανθίσουν, οι καρποί τους είναι η εμπιστοσύνη, ο θαυμασμός και το δέος, δηλαδή οι πιο γλυκοί καρποί που έχει να μας προσφέρει η ζωή.

Δείξε μου τον φίλο σου...

Αν σε διαβάζουν για πάνω από 2.000 χρόνια, τότε κάτι πρέπει να έχεις κάνει σωστά.

Ο Αριστοτέλης μάς έμαθε να εξετάζουμε τον κόσμο εμπειρικά και ενέπνευσε γενιές στοχαστών και φιλοσόφων να αναθεωρήσουν τον ρόλο και την αξία της ηθικής στην καθημερινότητά μας.

Για τον μέσο άνθρωπο, όμως, τα πιο χρήσιμα διδάγματα του Αριστοτέλη, με αξία και στη σημερινή εποχή, είναι αυτά που σχετίζονται με τις καλές σχέσεις. Ο Αριστοτέλης είδε την αξία των συμπτωματικών φιλιών, αλλά η προσωρινή τους φύση, τον έσπρωξε να τις απορρίψει. Στα μάτια του, δεν είχαν γερά θεμέλια.

Για αυτό τον λόγο, επιχειρηματολόγησε υπέρ της καλλιέργειας ενάρετων σχέσεων, οικοδομημένες σε καλές προθέσεις, προσπάθεια και αμοιβαία εκτίμηση του χαρακτήρα και της καλοσύνης που έχει η κάθε πλευρά. Ήξερε πως το πέρασμα του χρόνου δεν θα μπορούσε να φθείρει μια τέτοια φιλία. Αντίθετα, πιθανώς θα την ενίσχυε. Για τον Αριστοτέλη, λίγα πράγματα πλησίαζαν την αξία μιας τέτοιας φιλίας.

Και η σκέψη του έχει βάση. Σε τελική ανάλυση, οι δεσμοί που δημιουργούμε με τους άλλους, διαμορφώνουν την ποιότητα ζωής μας. Είμαστε και γινόμαστε, τα άτομα με τα οποία συναναστρεφόμαστε.

Ο παραδοσιακός λογαριασμός της Αριστοτελικής Φιλίας.

Οι παραδοσιακές ερμηνείες της Αριστοτελικής φιλία επιβεβαιώνουν ότι το φιλικό πλοίο είναι τριών ειδών, βασισμένο όπως συμβαίνει συνήθως στις υπάρχουσες μεταφράσεις της Ηθικής Νικομάχας του Αριστοτέλη; Αυτές οι ερμηνείες δηλώνουν ότι το φιλικό πλοίο βασίζεται στη χρησιμότητα, την ευχαρίστηση ή την αρετή. Οι φιλίες που βασίζονται στη χρησιμότητα είναι βολικές δηλαδή, περιλαμβάνουν το είδος εξοικείωσης που μπορεί να έχει κάποιος με κάποιον άλλο, εφόσον οι δυο συναντιούνται γύρω από κάποια δραστηριότητα ή σκοπό, έτσι ώστε η δέσμευσή τους να προάγει την επίτευξη των αντίστοιχων στόχων τους.. Ευχάριστες φιλίες είναι εκείνες οι γνωριμίες που φέρνουν ευχαρίστηση ή προκαλούνται από την αμοιβαία συμμετοχή μας σε ευχάριστες δραστηριότητες. Η φιλία "Αρετής" είναι, για τον Αριστοτέλη, "σωστή" ή "αληθινή" φιλία επειδή είναι αυτό που μας προσανατολίζει προς ό, τι απαιτείται από εμάς από αυτούς που αγαπάμε και που μας αγαπούν. Η σωστή

φιλία, στην οποία έχει φτάσει ο φιλόσοφος (όσο αυτό είναι εφικτό), ερμηνεύεται συχνά ως αμφότερα που εμπλέκουν αρετή και είναι ένα. Μερικοί θεωρούν αυτή την απόλυτη φιλία ως μη πλήρως εφικτή για τους ανθρώπους επειδή θα ήταν ακόμα βολικό ή επωφελές για τα ανθρώπινα όντα για την επίτευξη των σκοπών τους. Αλλού αυτό ερμηνεύεται ως το είδος φιλίας που υπάρχει μεταξύ των εξαιρετικών.

Αριστοτέλης

Σε τι στηρίζεται η φιλία

Ανάμεσα στους στρυφνούς και γέρους αναπτύσσεται φιλία, τόσο πιο σπάνια, όσον είναι πιο στρυφνοί κι όσο τους ευχαριστεί λιγότερο η συναναστροφή με τους συνανθρώπους των. Επειδή οι φιλικές διαθέσεις κι η κοινωνικότητα είναι, όπως φαίνεται, ιδιαίτερα κατάλληλα για την διατήρηση και σύναψη φιλικών σχέσεων. (5) Γι' αυτό οι νέοι γίνονται γρήγορα φίλοι, όχι όμως κι οι γέροι. Γιατί κανένας δεν κάμνει σύνδεσμο μ' εκείνους κοντά στους οποίους δεν βρίσκει απόλαυση. Κάτι όμοιο συμβαίνει και με τους στρυφνούς. (Αλλά τέτοιοι άνθρωποι είναι δυνατό να επιθυμούν το αγαθό και να έρχονται βοηθοί σε μian ανάγκη), πραγματικοί όμως φίλοι δεν μπορούν να είναι, ένεκα του ότι δεν έρχονται σ' επικοινωνία μεταξύ τους και δεν βρίσκουν ευχαρίστηση ο ένας κοντά στον άλλο, (10) πράγμα που είναι ένα από τα κυριότερα στοιχεία της φιλίας.

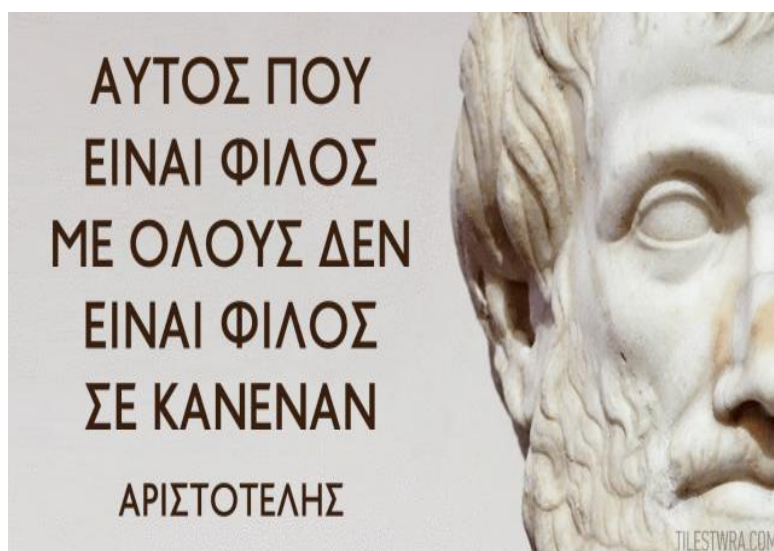
Φίλος με την έννοια της αληθινής φιλίας δε μπορεί να είναι κανείς με πολλούς ανθρώπους, όπως δεν μπορεί αν είναι ερωτευμένος με πολλά πρόσωπα συγχρόνως. Γιατί η πραγματική φιλία μοιάζει με την υπερβολή, και η υπερβολή όταν πρόκειται για αγάπη, στρέφεται, από τη φύση της σ' ένα ορισμένο πρόσωπο. Και φυσικά, δεν είναι δυνατό, ν' αρέσουν πολλοί στο μεγαλύτερο βαθμό στο ίδιο πρόσωπο. Εκτός απ' αυτά πρέπει ν' αποκτήσει κανείς με μακροχρόνια επικοινωνία σχετική πείρα (για το χαρακτήρα τους), πράγμα πάρα πολύ δύσκολο. Είναι ενδεχόμενο, όταν πρόκειται για συμφέρον και ευχαρίστηση ν' αρέσει κάποιος σε πολλούς, γιατί είναι πολλοί οι τέτοιοι, κι η (αμοιβαία) παροχή υπηρεσιών χρειάζεται λίγο χρόνο. Από τα δύο αυτά είδη των φιλικών σχέσεων, εκείνη που μοιάζει με την αληθινή φιλία είναι εκείνη που στηρίζεται στην απόλαυση, όταν οι δυο φίλοι συμπεριφέρονται μεταξύ τους με τον ίδιο τρόπο, ή όταν ο ένας βρίσκει ευχαρίστηση στον άλλον ή τα ίδια πράγματα. Τέτοια είναι η φιλία των νέων, επειδή σ' αυτούς επικρατεί περισσότερο η ιδεαλιστική πλευρά, ενώ εκείνη η φιλία που βασίζεται στο συμφέρον θυμίζει καπηλεία.

Μορφές φιλίας κατά τον Αριστοτέλη

Η φιλία, σε όλες τις μορφές της, αποτελεί ουσιαστικό μέρος της καθημερινής μας ζωής. Απολαμβάνουμε τη συντροφιά των φίλων μας και οικτίζουμε αυτούς που δεν έχουν φίλους. Στενοχωριόμαστε όταν οι φίλοι μας μάς απογοητεύουν και θυμώνουμε μαζί τους, ενώ είμαστε χαρούμενοι, όταν εκείνοι μας συμπαραστέκονται και εκπληρώνουν τις προσδοκίες που έχουμε γι' αυτούς. Κοινωνικά όντα όπως είμαστε από τη φύση μας, έχουμε ανάγκη τους άλλους ανθρώπους, μαθαίνουμε από μικρή ηλικία να επικοινωνούμε με τους άλλους και να έχουμε σωματική και πνευματική επαφή μαζί τους. Συνηθίζουμε να περνάμε το χρόνο μάς με τους φίλους μας και αποφεύγουμε τη συναναστροφή των εχθρών μας. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο Αριστοτέλης στα Πολιτικά (1295b 23-25), «ή γάρ κοινωνία φιλικόν οὐδέ γάρ ὁδοῦ βούλονται κοινωνεῖν τοῖς ἐχθροῖς». Επιπλέον, όσοι είναι άφιλοι ή δε διαθέτουν κοινωνικές δεξιότητες θεωρούνται συνήθως ότι αποκλίνουν από τους κανόνες συμπεριφοράς. Η ηθική, στην οποία προστρέχουμε για να αναζητήσουμε κάποιου είδους καθοδήγηση για το πώς να ζήσουμε τη ζωή μας, αναζητώντας κριτήρια για την ορθή πράξη, έχει πρωτίστως κοινωνικό χαρακτήρα, αφού, χωρίς την κοινωνία, η ηθική δε θα ήταν αναγκαία. Αν ζούσαμε μόνοι μας, χωρίς άλλους ανθρώπους, δε θα χρειαζόμαστε ηθικούς κανόνες για να μας καθοδηγήσουν στην ορθή πράξη. Όμως, δεν ενδιαφερόμαστε μόνο για τη δική μας προσωπική ευδαιμονία αλλά και γι' αυτήν των άλλων ανθρώπων. Η επαφή και η επικοινωνία με τους άλλους ανθρώπους και, επομένως, η φιλία αποτελούν τη σημαντικότερη ίσως πλευρά της ζωής μας. Παρόλο, όμως, που η φιλία αποτελεί προσωπική υπόθεση και έχει πολλές μορφές, είναι οπωσδήποτε δυνατόν να υπάρχουν ομοιότητες ανάμεσα στα διαφορετικά είδη φιλίας και να επιχειρηθεί κάποιου είδους κανονιστική κατηγοριοποίηση των διαφόρων μορφών φιλίας.

Η αριστοτελική διάκριση ανάμεσα σε τρία είδη φιλίας είναι, βέβαια, ευρέως γνωστή, παρόλο που η συζήτηση του θέματος αυτού δεν έχει εξαντληθεί. Στη μελέτη αυτή θα αναφερθώ στα τρία είδη φιλίας και θα επιχειρήσω την ερμηνεία τους, με ενδιαφέρει, όμως, κυρίως να εξετάσω τις διάφορες μορφές φιλίας που επιπλέον παρουσιάζει ο Αριστοτέλης σε ποικίλα σημεία του έργου του και να παρουσιάσω έναν κοινό ορισμό της φιλίας, επιχειρώντας να αναλύσω τις σχέσεις που ενυπάρχουν ανάμεσα στα είδη της φιλίας και πώς αυτές διαφοροποιούνται μεταξύ τους. Η αριστοτελική προσέγγιση της έννοιας της φιλίας έχει συχνά αποτελέσει αντικείμενο συζήτησης και έχει προκαλέσει το ενδιαφέρον πολλών μελετητών της αρχαίας φιλοσοφίας, παρόλο που δεν έχει δημοσιευθεί μεγάλος αριθμός φιλοσοφικών μονογραφιών για το θέμα αυτό στον αγγλόφωνο χώρο τουλάχιστον. Ειδικότερα, όμως, εκτός από την ανάλυση και την ερμηνεία των θέσεων του Αριστοτέλη για τα τρία είδη φιλίας, δεν έχουν συστηματικά μελετηθεί οι σχέσεις των μορφών φιλίας μεταξύ τους καθώς και οι ποικίλες φιλικές σχέσεις που ο Αριστοτέλης ορισμένες φορές εξονυχιστικά και άλλες περιστασιακά συζητά, αφού, συνήθως, όταν προσεγγίζουμε, είτε ερευνητικά είτε διδακτικά, την αριστοτελική έννοια της φιλίας αναλωνόμαστε,

δικαιολογημένα ίσως, στην παρουσίαση των τριών ειδών φιλίας όπως αυτά προβάλλονται από τον Αριστοτέλη. Κυρίως, βέβαια, ελάχιστα έχει μελετηθεί η αριστοτελική έννοια της «πολιτικής φιλίας» και η σχέση της με τη δικαιοσύνη, την ομόνοια, την πολιτική ενότητα και την ευδαιμονία της πολιτικής κοινωνίας. Πράγματι, ο Αριστοτέλης εξετάζει τόσες πολλές και διαφορετικές μεταξύ τους μορφές φιλίας και αγάπης, εντάσσοντας ακόμη και τον έρωτα σε αυτές, ορίζοντάς τον ως «υπερβολή φιλίας» (ΗΝ, 1171a 10-13), που, στην πραγματικότητα, είναι σχεδόν αδύνατον όλες αυτές οι μορφές να ενταχθούν ποτέ κατά αυστηρό τρόπο στα τρία είδη φιλίας που εκείνος προτείνει μέσα στην ίδια την πραγματεία των Ηθικών Νικομαχείων. Συγχρόνως, η πραγμάτευση του θέματος και η εξέταση των τόσων διαφορετικών και ποικίλων περιπτώσεων γίνεται με τόσο επίκαιρο τρόπο από τον Αριστοτέλη που γοητεύει το σύγχρονο αναγνώστη, ο οποίος χωρίς καμία δυσκολία αναγνωρίζει τις σκέψεις του και τους προβληματισμούς του στο αρχαίο αριστοτελικό κείμενο.

Cocking & Kennett :

Ο Cocking και ο Kennett επίσης επικρίνουν την πολυφωνική άποψη των ηθικών αξιών της φιλίας. «Η άποψη των ηθικών αξιών στον πλουραλισμό επικεντρώνεται στην αλτρουιστική ανησυχία που έχουμε για την ευημερία του φίλου ως βασική ηθική αξία στη φιλία». Και αυτή και η ιδιαίτερα ηθικοποιημένη άποψη τονίζουν ότι η φιλία συμβάλλει στην ηθική ανάπτυξη και ότι αυτό χαρακτηρίζει τη φιλία ως ένα καλό μέσα σε ένα ηθικό. Ο Cocking και ο Kennett υποστηρίζουν ότι δεν πρέπει να βάλουμε πάρα πολύ βάρος σε αυτό γιατί η φιλία μπορεί να μας οδηγήσει σε ηθικούς συμβιβασμούς.

Πυθαγόρας

Ήταν αυτός που ανακάλυψε το συμπαντικό νόμο της αλληλεξάρτησης και της αμοιβαίας έλξης, για τον οποίο χρησιμοποίησε τον απλό όρο φιλία. Η φιλία είναι η παγκόσμια δύναμη που έλκει όλα τα στοιχεία της Φύσης σε αρμονικές σχέσεις. Βοηθά να διατηρείται η τάξη των πλανητών καθώς αυτοί κινούνται στο στερέωμα και ενθαρρύνει τους άντρες και τις γυναίκες, αφού καθαρθούν οι ψυχές τους, να βοηθήσουν ο ένας τον άλλον. Κάθε άτομο έχει μια ευθύνη, δίδασκει ο Πυθαγόρας, να παρατηρεί το νόμο της φιλίας σε κάθε άποψη της ζωής. Οι μαθητές του καλλιεργούσαν τη φιλία μεταξύ των θεών και των ανθρώπων, για παράδειγμα, μέσα από αναίμακτες θυσίες και άλλες τελετές, και αυτήν μεταξύ του σώματος και των τριών μερών της ψυχής μέσα από τη φιλοσοφική έρευνα. Τη φιλία μεταξύ των πολιτών και μεταξύ των κρατών τη διατηρούσαν μέσα από νόμους και συνθήκες, και αυτήν ανάμεσα σε σύζυγο, γυναίκα, παιδιά και γείτονες μέσα από μια αναγνώριση του κοινού τους σκοπού.

Ο Πυθαγόρας θεωρούσε όλους όσους ενστερνίζονταν αυτόν τον τρόπο ζωής φίλους και συντρόφους. Τους αγαπούσε και δίδασκει στους μαθητές του να κάνουν το ίδιο μέσα από επιγραμματικές φράσεις όπως «Τα αγαθά των φίλων είναι κοινά» και «Ο φίλος μου είναι το άλλο μου μισό». Όσο οι φίλοι του ήταν υγιείς, αντλούσε ευχαρίστηση από τη συντροφιά τους και από τη συζήτηση μαζί τους. Ο Πυθαγόρας δίδασκει ότι η αντιζηλία και, πάνω απ' όλα, ο θυμός πρέπει να εκλείπουν από τη φιλία. Η κριτική έπρεπε να ασκείται μόνο από τους μεγαλύτερους προς τους νεότερους, πάντα με προσοχή και με καθαρή πρόθεση. Επίσης, η εμπιστοσύνη ενός φίλου δεν έπρεπε ποτέ να βεβηλώνεται, ούτε ακόμη για αστεία, διότι αν γινόταν αυτό μια φορά, δεν θα μπορούσε ποτέ να επανορθωθεί.

Υπάρχουν πολλά τέτοια παραδείγματα για την πυθαγόρεια φιλία, που δείχνουν τις λειτουργίες ενός συμπαντικού νόμου που όχι μόνο οδηγεί τους άντρες και τις γυναίκες να υπηρετούν ο ένας τον άλλον, αλλά επίσης ενώνει πλανήτη με πλανήτη και τον ουρανό με τη Γη. «Κανείς δεν θα βρει», δίδασκει ο Πυθαγόρας, «ούτε σε λέξεις ούτε σε τρόπους ζωής τίποτε τελειότερο από αυτό».

ΚΟΜΦΟΥΚΙΟΣ

Τόσο ο Αριστοτέλης όσο και ο Κομφούκιος απασχολήθηκαν με την ηθική αρετή της φιλίας εκκινώντας ο καθένας εξ αυτών από διαφορετική αφετηρία. Εύλογα πολλοί σύγχρονοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι οι προσεγγίσεις των δύο αυτών φιλοσόφων είναι εκ διαμέτρου αντίθετες. Στη σύντομη αυτή εισήγηση θα επιχειρήσω να σκιαγραφήσω τις διαφορές στον τρόπο με τον οποίο οι δύο φιλόσοφοι αντιλαμβάνονται την ηθική αρετή της φιλίας, εστιάζοντας κυρίως αφ' ενός στον βαθμό κατά τον οποίο αντιλαμβάνονται τη φιλία ως φυσικό και αναγκαίο δεσμό μεταξύ των ανθρώπων ή ως προσωπική επιλογή και αφ' ετέρου στο αν και κατά πόσο η ωφελιμότητα στη φιλία είναι θεμιτή ή όχι. Θα αποπειραθώ να αποδείξω πως πέρα από τις υπαρκτές αποκλίσεις δύνανται να εντοπιστούν και ουσιαστικές συγκλίσεις στη σκέψη των δύο φιλοσόφων, ιδίως όσον αφορά την εκ μέρους τους αντίληψη περί της φιλίας δια το αγαθόν.

MANTISON & ΤΖΕΦΕΡΣΟΝ

Οι Madison και Jefferson έγιναν φίλοι διότι χρειάστηκε ο ένας το πνεύμα του άλλου για να αντικαταστήσει την απώλεια της πολιτικής. Ωστόσο, αρχικά ήταν περισσότερο μέντορας-σπουδαστής και είχαν την ευκαιρία να δημιουργήσουν ισότιμη τέχνη.

FRANCIS BACON

Το άμεσο ενδιαφέρον για τους άλλους αποτελεί τη βάση της ηθικής και ένα από τα πειστικότερα επιχειρήματα για να είμαστε ηθικά πρόσωπα. Όπως, ιδιαίτερα παραστατικά, σημειώνει ο Francis Bacon, τονίζοντας τη σημασία της φιλίας σε αντίθεση με τα «προβληματικά» συναισθήματα που δημιουργεί ο έρωτας, «υπάρχει στη φύση του ανθρώπου μια μυστική τάση και ροπή προς την αγάπη για τους άλλους, η οποία, αν δεν αναλωθεί σε μερικά πρόσωπα ή σε ένα, σκορπίζεται αβίαστα σε πολλούς, και κάνει τους ανθρώπους ευσπλαχνικούς και ελεήμονες, όπως παρατηρούμε μερικές φορές στους μοναχούς. Η αγάπη μεταξύ των συζύγων γεννάει την ανθρωπότητα, η αγάπη μεταξύ των φίλων την τελειοποιεί, αλλά η αχαλίνωτη αγάπη τη διαφθείρει και την ευτελίζει». Κατά παρόμοιο τρόπο, όπως εύστοχα έχει επισημανθεί, «ο Αριστοτέλης δεν ενδιαφέρεται να καταδείξει ότι η αγάπη και το ενδιαφέρον για τους άλλους ανθρώπους είναι δυνατόν, είτε για τους συνηθισμένους ανθρώπους είτε για τους ενάρετους, αφού αυτό το λαμβάνει απλώς ως δεδομένο». Το ενδιαφέρον μας για τους άλλους ανθρώπους προσδιορίζει επίσης και τις σχέσεις μας μαζί τους, αφού, κατά τον Αριστοτέλη, «η προσωπική ευδαιμονία πρέπει να περιλαμβάνει το καλό των υπόλοιπων μελών της κοινότητας», καθώς ο άνθρωπος «είναι πολιτικό ζώο στο βαθμό που οι ανθρώπινοι στόχοι εκπληρώνονται πλήρως μόνο εντός της κοινότητας».

ΠΛΑΤΩΝΑΣ

Κατά τον Αριστοτέλη, η σχέση του ενάρετου ανθρώπου προς το φίλο του είναι σαν τη σχέση του με τον εαυτό του, γιατί ο φίλος είναι σαν ένας άλλος εαυτός μας: «ἔστι γὰρ ὁ φίλος ἄλλος αὐτός» (1166a30-31). Κατά παρόμοιο τρόπο, ο Πλάτων υποστήριζε, επίσης, ότι αυτό που αγαπούμε στον άλλο είναι ο εαυτός μας, ότι αυτό, δηλαδή, που βλέπουμε στον άλλο είναι η εικόνα μας. Η αναγνώριση του εαυτού στο φίλο μας είναι ένα θέμα που είναι κοινό στις περισσότερες φιλοσοφικές προσεγγίσεις της φιλίας και συνδέεται συγχρόνως, με άμεσο σχεδόν τρόπο, με την έννοια της φιλαυτίας. Η αγάπη του εαυτού μας δεν είναι, κατά τον Αριστοτέλη, κατακριτέα, αντιθέτως, μάλιστα, είναι απαραίτητο να αγαπάμε τον εαυτό μας για να μπορούμε να αγαπάμε και τον άλλον ως άλλο εαυτό μας.

Jean-Pierre Vernant

Όπως ιδιαίτερα εύστοχα παρατηρεί ο Jean-Pierre Vernant: «πρέπει να υπάρχει αμοιβαία έλξη με αυτόν τον άλλο, με τον οποίο θα έρθεις αντιμέτωπος κι ο οποίος θα σε κάνει να σκεφτείς ποιος είσαι. Το να αναρωτιέσαι γιατί μοιάζεις με

κάποιον, γιατί νιώθεις ευχαρίστηση να βρίσκεσαι μαζί του, όλο αυτό προϋποθέτει κάποια συναισθηματική προσέγγιση, μια συμπάθεια προς αυτόν και, ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο, μια επανεξέταση του εαυτού σου, μια αλλαγή, έναν τρόπο να πλάσεις τον εαυτό σου όπως και έναν τρόπο να πλάσεις τον άλλο. Γιατί πλάθουμε στην πραγματικότητα και τον άλλο: πώς θα μπορούσαμε να τον αναγνωρίσουμε, αν όχι πλάθοντας τον, φτιάχνοντας μια εικόνα του, ανακαλύπτοντας τους δρόμους που οδηγούν σ' αυτόν; ».

Elizabeth Telfer

Χρειάζεται, πράγματι, σε κάθε μορφή φιλίας να θυμόμαστε ότι το πιο σημαντικό πράγμα είναι ο φίλος και όχι η φιλία. Όπως ο Αριστοτέλης τονίζει αδιάλειπτα, η φιλία αποτελεί από μόνη της αγαθό και ανταμοιβή. Αυτό, όμως, δε σημαίνει ότι η φιλία δεν προσφέρει ευχαρίστηση στα πρόσωπα που τη βιώνουν, απλώς η ευχαρίστηση δεν αποτελεί το μοναδικό σκοπό της, αφού χρειάζεται να υπάρχει και κάτι στον άλλον που να αξίζει της προσοχής μας. Όπως η Elizabeth Telfer υπενθυμίζει, «η υπερβολική ενασχόληση με την αξία της φιλίας ενέχει τους δικούς της κινδύνους. Ενδέχεται να οδηγήσει τους ανθρώπους να αναζητούν φιλίες αντί για φίλους και να αξιολογούν το άλλο πρόσωπο ως μία πιθανή συνθήκη στη σχέση και όχι για το ποιος αυτός πράγματι είναι ... με άλλα λόγια, είναι δυνατόν να αποκτήσουμε την πολύτιμη σχέση μιας φιλίας μόνο όταν πάψουμε να την σκεφτόμαστε και επικεντρωθούμε στον ίδιο τον φίλο μας».

Αποφθέγματα για τη φιλία

Ουδείς φίλος ώ πολλοί φίλοι./ Φιλία εστί μία ψυχή εν δυσί σώμασιν ενοικουμένη. (μτφρ: Η φιλία είναι μια ψυχή που κατοικεί σε δυο σώματα.)/ Λίγοι άνθρωποι το έχουν στη φύση τους αυτό: να τιμούν χωρίς φθόνο τον ευτυχισμένο φίλο τους.(Αριστοτέλης, 384-322 π.Χ., Αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος)

Φίλος είναι κάποιος που σου δίνει πλήρη ελευθερία να είσαι ο εαυτός σου. (Αισχύλος, 525-456 π.Χ., Αρχαίος τραγικός ποιητής)

Ο έρωτας ξεγυμνώνει τα σώματα. Η φιλία ξεγυμνώνει τους χαρακτήρες. (Jim Morrison, 1943-1971, Αμερικανός τραγουδιστής)

Οι σιωπές κάνουν τις πραγματικές συζητήσεις μεταξύ φίλων. Αυτό που μετράει δεν είναι να μιλάς, αλλά να μη χρειάζεται να μιλήσεις.(C.S. Lewis, 1898-1963, Ιρλανδός συγγραφέας)

Αληθινός φίλος είναι αυτός που παραβλέπει τις αποτυχίες σου και αντέχει τις επιτυχίες σου. (Margaret Lee Runbeck, 1905-1956, Αμερικανίδα συγγραφέας)

Εκτιμώ τον φίλο που βρίσκει χρόνο για μένα στην ατζέντα του, αλλά βασίζομαι στον φίλο που, για μένα, δεν συμβουλεύεται την ατζέντα του. (Robert Brault, σύγχρονος Αμερικανός γνωμικογράφος)

Το να περπατάς με ένα φίλο στο σκοτάδι είναι καλύτερο από το να περπατάς μόνος στο φως. (Helen Keller, 1880-1968, Αμερικανίδα συγγραφέας)

Οι φίλοι είναι ο τρόπος του Θεού να ζητήσει συγγνώμη για τους συγγενείς που μας έδωσε. (Ανώνυμος)

Πάντα ένιωθα ότι το μεγάλο προνόμιο, ανακούφιση παρηγοριά της φιλίας είναι ότι δεν χρειάζεται να εξηγήσεις τίποτα. (Katherine Mansfield)

Η μεγάλη διαφορά μεταξύ αγάπης και φιλίας είναι ότι δεν μπορείς να έχεις φιλία χωρίς ανταπόδοση. (Michel Tournier, 1924-, Γάλλος συγγραφέας)

Ο καλός φίλος θα σε βγάλει από τη φυλακή. Ένας πραγματικός φίλος όμως θα στέκεται δίπλα σου λέγοντας "Τουλάχιστον είχε πλάκα!" (Ανώνυμος)

Είναι φίλος μου όποιος μιλάει καλά για μένα πίσω από την πλάτη μου. (Thomas Fuller, 1608-1661, Άγγλος στοχαστής)

Αν θες να μάθεις ποιοι είναι οι φίλοι σου, επιδίωξε να καταδικαστείς σε φυλάκιση. (Charles Bukowski, 1920-1994, Αμερικανός συγγραφέας)

Πραγματικός φίλος είναι αυτός που έρχεται κοντά όταν όλος ο υπόλοιπος κόσμος απομακρύνεται. (Walter Winchell, 1897-1972, Αμερικανός δημοσιογράφος)

Ένα μοναδικό τριαντάφυλλο μπορεί να είναι ο κήπος μου... ένας μοναδικός φίλος, ο κόσμος μου. (Leo Buscaglia, 1924-1998, Αμερικανός συγγραφέας αυτοβοήθειας)

Η απώλεια ενός φίλου είναι σαν την απώλεια ενός μέλους του σώματος: Ο χρόνος μπορεί να απαλύνει τον πόνο της πληγής, αλλά η απώλεια δεν μπορεί να αποκατασταθεί. (Robert Southey, 1774-1843, Άγγλος ποιητής)

Η φιλία δεν είναι κάτι που σου μαθαίνουν στο σχολείο. Αλλά αν δεν έχεις μάθει το νόημα της φιλίας, στην πραγματικότητα δεν έχεις μάθει τίποτα. (Muhammad Ali)

Όλοι ακούνε αυτά που λες. Οι φίλοι ακούνε με προσοχή αυτά που λες. Οι καλοί φίλοι ακούνε αυτά που δεν λες. (Ανώνυμος)

Η φιλία γεννιέται τη στιγμή που ένα άτομο λέει σε ένα άλλο: "Τι! Κι εσύ; Νόμιζα ότι ήμουν μόνο εγώ." (C.S. Lewis)

Υ.Γ/Bonus: Ο φίλος σου είναι ο άνθρωπος που ξέρει τα πάντα για σένα και παρόλα αυτά, ακόμα σε συμπαθεί. (Elbert Hubbard, 1856-1915, Αμερικανός συγγραφέας)

Φιλία εστί μία ψυχή εν δυσί σώμασιν ενοικουμένη. (Αριστοτέλης ,384-322πΧ,αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος)

Δεν είναι δυνατόν δύο κακοί να γίνουν ποτέ φίλοι, ούτε ένας καλός να μην έχει φίλο καλό.

Είμαστε όλοι φίλοι των ευτυχούντων ενώ των δυστυχούντων δεν είναι φίλος ούτε ο ίδιος τους ο πατέρας. (Πλαύτος, 427-347πΧ φιλόσοφος)

«Η φιλία δεν είναι παρά ένας συνεταιρισμός με τις απερισκεψίες και τις ατυχίες άλλων. Το δικό μας μερίδιο μιζέριας είναι αρκετό: γιατί να εισέλθουμε εθελοντές στις μιζέριες ενός άλλου;» Thomas Jefferson

"Ποτέ δεν θεωρούσα μια διαφορά απόψεων στην πολιτική, στη θρησκεία, στη φιλοσοφία, ως αιτία απόσυρσης από έναν φίλο".
– Thomas Jefferson

"Αλλά η φιλία είναι πολύτιμη, όχι μόνο στη σκιά, αλλά στον ήλιο της ζωής χάρη σε μια καλοπροαίρετη διάταξη των πραγμάτων, το μεγαλύτερο μέρος της ζωής είναι ηλιοφάνεια. Θα επαναλάβω την απόδειξη για τις ημέρες που περάσαμε τελευταία. Σε αυτά πράγματι ο ήλιος λάμπει λαμπρά." THOMAS JEFFERSON, [Letters of Thomas Jefferson](#)

Βρίσκω τη φιλία να είναι σαν το κρασί, ωμό όταν είναι καινούργιο, ωριμάζει με την ηλικία, το γέλιο του πραγματικού γέρου και το αποκαταστατικό.

Μαντινάδες για τη φιλία

Το χρήμα είναι θάνατος

και οι γυναίκες φίδια,

οι φίλοι κι η καλή καρδιά

πραγματικά στολίδια.

Είμαι μαχαίρι κρητικό

όπλο τιμής κι ανδρείας,

μα πάνω απ' όλα ενθύμιο

παντοτινής φιλίας.

Σαν τη φιλιά μας δυνατή
στον κόσμο δεν ειν' άλλη,
γιατί 'ναι αψεγάδιαστη
πιτήδια και μεγάλη.

Καλό σου βράδυ, φίλε μου,
και όνειρα γλυκά σου,
Η Παναγιά μας κι ο Χριστός
να βρίσκονται κοντά σου!

Μια λέξη σου αναζητώ
από τα δυο σου χείλη,
κι αν μ' αρνηθείς θα μείνουμε
παντοτινά δυο φίλοι.

Εγώ δεν έχω την καρδιά
για να μου δίνει αίμα,
μόνο την έχω να χτυπά
για φίλους σαν κι εσένα.

Όλα τ' αστέρια τ' ουρανού
απόψε θα σου στείλω,
να πούνε χαιρετίσματα
σ' ένα καλό μου φίλο.

Για μένα τα χιλιόμετρα
εμπόδιο δεν είναι,
μου φτάνει που 'σαι στην καρδιά
παντοτινέ μου φίλε.

Φίλοι κι αν φύγω μακριά
τη σκέψη μου θ' αφήσω,
κι απ' όσα ζήσαμε μαζί
τίποτα δε θα σβήσω.

Όλα περνούν και χάνονται
στου χρόνου την πορεία,
μα δεν περνά, δε χάνεται
η αληθινή φιλία.

Την όμορφη φιλία μας
εγώ θα την θυμάμαι,
γιατί 'χε τέλος άδοξο
πάντοτε θα λυπάμαι.

Ήθελα κάτι να σου πω
δεν βρήκα ευκαιρία,
δεν ήθελα να γκρεμιστεί
ποτέ τέτοια φιλία.

Τι μαντινάδα να σου πω
τι γράμμα να σου στείλω,

που καμαρώνει η σκέψη μου
μόνο που σε έχω φίλο.

Μέσα στον κήπο τσι καρδιάς
στην πιο μεγάλη μπάντα,
εκεία 'χω την φιλία μας
να κατοικεί για πάντα.

Τσι φίλες μου θα τσ' αγαπώ
όσαμε να ποθάνω,
γιατί είναι άνθρωποι καλοί
εις την καρδιά μου απάνω.

Μου είπανε πως η καρδιά
είναι να δίνει αίμα,
μα εγώ την έχω μοναχά
για φίλους σαν και σένα.

Μια φιλία έκαμα
και ήταν η δικια σου,
αγάπη μου σε αγαπώ
και ας μην είμαι κοντά σου.

Είμαι φτωχός και το θωρώ
μα 'χω καρδιά μπεντένι
που σε κινδύνους εκατό

για τα φιλιά της μπαίνει.

Ποτέ στη φιλενάδα σου
μην πεις το μυστικό σου,
φίλη στη φίλη θα το πει
κι είναι κακό δικό σου.

Ο μερακλής ο άνθρωπος
φαίνεται απ' την καρδιά του
που αγαπά τσι φίλους του
σα να' τανε παιδιά του!

Εγώ δεν έχω την καρδιά
για να μου δίνει αίμα,
την έχω για να αγαπώ
τους φίλους σαν ΕΣΕΝΑ!!

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΦΙΛΙΑ!!

- We're going to be friends [The white stripes]

-You've got a friend in me [Disney Toy Story]

- Anytime you need a friend [Mariah Carey]

-Φιλαράκια

[Ελενα

Παπαριζου]

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Δεν μπορώ να σου δώσω λύσεις
για όλα τα προβλήματα της ζωής σου,
ούτε έχω απαντήσεις
για τις αμφιβολίες και τους φόβους σου
·
όμως μπορώ να σ' ακούσω
και να τα μοιραστώ μαζί σου.
Δεν μπορώ ν' αλλάξω
το παρελθόν ή το μέλλον σου.
Όμως όταν με χρειάζεσαι
θα είμαι εκεί μαζί σου.
Δεν μπορώ να αποτρέψω τα παραπατήματα σου.
Μόνο μπορώ να σου προσφέρω το χέρι μου
να κρατηθείς και να μη πέσεις.
Οι χαρές σου, οι θρίαμβοι και οι επιτυχίες σου
δεν είναι δικές μου.
Όμως ειλικρινά απολαμβάνω να σε βλέπω ευτυχισμένο.

Δεν μπορώ να περιορίσω μέσα σε όρια
αυτά που πρέπει να πραγματοποιήσεις,
όμως θα σου προσφέρω τον ελεύθερο χώρο
που χρειάζεσαι για να μεγαλουργήσεις.
Δεν μπορώ να αποτρέψω τις οδύνες σου
όταν κάποιες θλίψεις
σου σκίζουν την καρδιά,
όμως μπορώ να κλάψω μαζί σου
και να μαζέψω τα κομμάτια της

για να την φτιάξουμε ξανά πιο δυνατή.
Δεν μπορώ να σου πω ποιος είσαι
ούτε ποιος πρέπει να γίνεις.
Μόνο μπορώ
να σ' αγαπώ όπως είσαι
και να είμαι φίλος σου.
Αυτές τις μέρες σκεφτόμουν
τους φίλους μου και τις φίλες μου,
δεν ήσουν πάνω
ή κάτω ή στη μέση.
Δεν ήσουν πρώτος
ούτε τελευταίος στη λίστα.
Δεν ήσουν το νούμερο ένα ούτε το τελευταίο.
Να κοιμάσαι ευτυχισμένος.
Να εκπέμπεις αγάπη.
Να ξέρεις ότι είμαστε εδώ περαστικοί.
Ας βελτιώσουμε τις σχέσεις με τους άλλους.
Να αρπάζουμε τις ευκαιρίες.
Να ακούμε την καρδιά μας.
Να εκτιμούμε τη ζωή.
Πάντως δεν έχω την αξίωση να είμαι
ο πρώτος, ο δεύτερος ή ο τρίτος
στη λίστα σου.
Μου αρκεί που με θέλεις για φίλο.
Ευχαριστώ που είμαι.

Όλα τα άνθη τ' αγαπώ μεθώ στο άρωμά τους το βλέμμα να βυθίζεται, ποθώ στα χρώματά τους. Υπάρχει όμως εν λεπτό πολύ ευώδες άνθος που δεν μαραίνεται ποτέ και τ' αγαπώ με πάθος. Αυτό δε θάλλει στους αγρούς ,στους κήπους δεν υπάρχει και τα αβρά του πέταλα ο ήλιος δεν θάλπει. Έδαφος έχει δει αυτό η τρυφερά καρδιά με θέρμη απαράμιλλο και λέγεται Φιλία!

ΒΙΝΤΕΟ

<https://www.youtube.com/watch?v=ReMq3KX8F94>

ΕΝΑ ΣΥΝΤΟΜΟ ΠΕΙΡΑΜΑ ΠΟΥ ΦΑΝΕΡΩΝΕΙ ΤΑ ΚΑΛΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΙΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΜΙΚΡΑ ΠΑΙΔΙΑ.

ΤΑΙΝΙΕΣ

Θέλμα και Λουίζ

Ίσως η πιο κλασική ταινία για τη φιλία μεταξύ γυναικών (μαζί με τις «Ανθισμένες Μανόλιες»). Σκηνοθετημένη από τον Ridley Scott, η ταινία αφηγείται τη ζωή της Θέλμα (Suzan Sarandon) και της Λουίζ (Gena Davis) και της απόδρασής τους από τη φυλακισμένη και γεμάτη προβλήματα ζωή τους. Και

οι 2 πρωταγωνίστριες ήταν υποψήφιες για Όσκαρ Α' Γυναικείου Ρόλου. Το έχασαν από την Jodie Foster (για τη «Σιωπή των Αμνών»).

Στάσου Δίπλα μου

Το "Stand By Me" του 1986 πήρε το όνομά του από το περίφημο ομώνυμο τραγούδι του Ben E. King. Η ιστορία ανήκει στον Stephen King και θυμίζει λίγο "Stranger Things". Τέσσερις έφηβοι αναζητούν το πτώμα ενός εξαφανισμένου αγοριού που θεωρούνταν νεκρό και η ζωή τους αλλάζει για πάντα. Η ταινία που όλοι έχουμε δει Σάββατο απόγευμα στο Mega

Θαύμα Wonder [Θαύμα]

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ: Δραματική ΕΤΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ: 2017 ΧΩΡΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ: ΗΠΑ/Χονγκ Κονγκ ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 113 ΧΡΩΜΑ: ΕΓΧΡ. Σκηνοθεσία: Στίβεν Τσμπόσκι Πρωταγωνιστούν: Τζούλια Ρόμπερτς, Όουεν Γουίλσον, Τζέικομπ Τρέμπλεϊ. Δεκάχρονο αγόρι που γεννήθηκε με ιδιαιτερότητες στο πρόσωπο ξεκινάει να φοιτά σε ένα δημοτικό σχολείο, την ίδια ώρα που η οικογένεια, οι συμμαθητές

του και η ευρύτερη κοινωνία παλεύουν να ανακαλύψουν μέσα τους τη συμπόνια και την αποδοχή. Πηγή: www.lifo.gr

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Εν κατακλείδι, η φιλία ήταν, είναι και θα συνεχίσει να είναι ένα πολύ απαραίτητο εφόδιο στην ζωή του ανθρώπου. Ο δεσμός που αναπτύσσεται μεταξύ δύο ή περισσότερων ανθρώπων συμβάλλει θετικά στην κοινωνικοποίηση του ατόμου. Αυτό συμβαίνει διότι το άτομο από τα πρώτα χρόνια της ζωής του έρχεται σε επαφή με ανθρώπους διαφορετικού χαρακτήρα σε σχέση με το δικό του. Είναι σημαντικό να σημειωθεί το γεγονός ότι μεγάλοι φιλόσοφοι και ποιητές έχουν αναφερθεί στο θεσμό της φιλίας. Κάθε ανθρώπινο ον έχει την ανάγκη και το δικαίωμα να γνωρίζει νέους ανθρώπους και να κάνει καινούριες φιλίες.

Πηγές

www.lifo.gr

https://www.youtube.com/watch?v=TPkqoJ_k98

<https://www.youtube.com/watch?v=ReMq3KX8F94>

Πηγή: Quartz, Επιμέλεια Κειμένου: Χρήστος Κκανελλόπουλο

Bradley Bryan "Approaching Others: Aristotle on Friendship's Possibility" , Political Theory, Vol. 37, No. 6 (December 2009), pp. 754-779 Published by: Sage Publications, Inc.Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/25655519>

Friendship

Daniel Henderson " Poetry,"Vol. 20, No. 3 (June, 1922), p. 127 Published by: Poetry Foundation Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/20573606> .

Darren R. "Friendship, Otherness, and Gadamer's Politics of Solidarity Walhof Source" Political Theory, Vol. 34, No. 5 (Oct., 2006), pp. 569-593Published by: Sage Publications, Inc.Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/20452489> .

<http://www.reporter.com.cy/opinions/article/123792/ta-ilikiaka-stadia-filias-ton-paidion>

<http://www.psychotherapeia.net.gr/articles-psyxologoi-marousi-psyxotherapeftes-marousi/efhveia/35-efhveia-orismos-harakthristika>

<https://frapress.gr/2018/05/8-poihmata-gia-th-filia-pou-lene-megales-alitheies/>

<https://itzikas.wordpress.com/2015/09/19/%CF%80%CE%B5%CF%82-%CF%84%CE%BF-%CE%BC%CE%B5-%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7-116%CE%BF-%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%B1-%CF%86%CE%AF%CE%BB%CE%BF%CF%82-%CE%B7/>

http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-B110/244/1806,5795/extras/activities/index_03_metaselida_filia/index_04_poiima_stous_filous.html

http://xamogelastee.blogspot.com/2013/04/blog-post_7.html

<https://www.slideshare.net/afroditidia/ss-71303062>

<https://poiimata.com/category/%CE%B8%CE%AD%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1/%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%B1/>

<http://www.kathimerini.gr/947197/article/epikairothta/ellada/h-filia-kata-ton-aristotelh-tria-ta-eidh-ths-mono-to-ena-a3izei-pragmatika>

<http://www.reporter.com.cy/opinions/article/123792/ta-ilikiaka-stadia-filias-ton-paidion>

<http://edra.edu.gr/%CE%B1%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%B1/item/200-%CE%BF%CE%B9-%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CF%83%CF%87%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B7%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AF%CE%B1>

<http://myxalandri.gr/arthra/5596-i-filia-stin-efiveia-tis-psychologou-marinas-kontzila>

<https://www.mothersblog.gr/paidi/efiveia/story/44542/h-filia-stin-efiviki-ilikia-giati-einai-toso-simantiki>

<https://efiveia.gr/i-filia-stin-efiveia/>

<https://jenny.gr/gynaika/family-by-4moms/295739/i-filia-stin-efiveia>

https://www.google.com/search?q=%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%B9%CE%B1+%CE%B5%CF%86%CE%B7%CE%B2%CE%B5%CE%B9%CE%B1&rlz=1C1GGRV_enGR752GR752&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjPtd_qpaLfAhWPmbQKHVjWBEcQ_AUIDigB&biw=1536&bih=72

John Strohmeier & Peter Westbrook, *ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ: Η Ζωή και η Διδασκαλία του*

(Εκδόσεις Αρχέτυπο, σελ. 50-53)

Πλάτων - Λύσις (ή περί φιλίας) (εκδ. Κάκτος, 1993)

[Πυθαγόρεια Φιλία http://thesecretrealtruth.blogspot.com/2014/11/blog-post_7950.html#ixzz5Xeyn4is1](http://thesecretrealtruth.blogspot.com/2014/11/blog-post_7950.html#ixzz5Xeyn4is1)

Confucian Philosophy

Μαρίνα Κουτσομπού

Pages 181-186

DOI: 10.5840/wcp232018923

Lee Wilkins "Madison and Jefferson: The Making of a Friendship"

Political Psychology, Vol. 12, No. 4 (Dec., 1991), pp. 593-608. Published by: International Society of Political Psychology, Stable URL: http://www.jstor.org/stable/3791548.

www.youtube.com

https://www.huffingtonpost.gr/2014/12/07/--alithini-filia-xarakteristika n 6274454.html

http://www.ekivolos.gr/Morfes%20filias%20kata%20ton%20Aristotelh.htm\

http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL102/457/3003,12060/extra/texts/index_10_aristotelis/index_10_aristotelis.html

https://www.gnomikologikon.gr/catquotes.php?categ=1400

http://epri.korinthos.uop.gr/openwebquest/view/introduction.php?wq=593

https://slideplayer.gr/slide/3222457/

https://antikleidi.com/2016/09/28/filia-kai-amoibaiotita-stin-arxaia-ellada/

https://www.gnomikologikon.gr/catquotes.php?categ=1400

https://antikleidi.com/2016/09/28/filia-kai-amoibaiotita-stin-arxaia-ellada/

http://www.ekivolos.gr/Morfes%20filias%20kata%20ton%20Aristotelh.htm\

http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL102/457/3003,12060/extra/texts/index_10_aristotelis/index_10_aristotelis.html

<https://astreasword.wordpress.com/2016/05/17/%CE%B7-%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%81%CF%8C-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%BF%CE%BC%CE%B7%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD-%CE%B5%CF%80%CF%8E%CE%BD/>

<https://www.ladylike.gr/articles/living/psychology/savoirville/20-gnwmika-gia-th-filia.3098962.html>

[/www.24crete.com/inhdex.php?topic=tmantinades&cat_id=28&page=2](http://www.24crete.com/inhdex.php?topic=tmantinades&cat_id=28&page=2)

[tp://www.24crete.com/inhdex.php?topic=tmantinades&cat_id=28&page=2](http://www.24crete.com/inhdex.php?topic=tmantinades&cat_id=28&page=2)

Μτφρ. Β. Μοσκόβης. 1993. Αριστοτέλους Ηθικά Νικομάχεια. Ι-ΙΙ. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Σημειώσεις από Καθ. Ελένη Γ. Λεοντσίνη δ.φ., διδάσκουσα Παν/μίων Αθηνών και Πελοποννήσου

